UNIVERSITY OF OULU
Research and Development Centre of Kajaani
REGIONAL DEVELOPMENT

Kalle Nieminen

KYLÄPARLAMENTIT OSALLISTUMISEN JA SUORAN VAIKUTTAMISEN KANAVINA

REDEC KAJAANI
working papers 73

University of Oulu
Research and Development Centre of Kajaani (REDEC)
Regional Development

Oulun yliopisto
Kajaanin kehittämiskeskus
Aluekehitys

Kalle Nieminen

Kyläparlamentit osallistumisen ja suoran vaikuttamisen kanavina

REDEC Kajaani, Working Papers 73

Kajaani 2010

Editor: Jouni Ponnikas

Address of the editorial staff:
University of Oulu
Kajaani University Consortium
Lönnrot Institute
P.O. Box 51
FIN-87101 KAJAANI
FINLAND

Tel. +358 8 632 4850
Fax +358 8 632 4820
E-mail: Jouni.Ponnikas@oulu.fi

ISBN 978-951-42-6158-9
ISSN 1239-9051

Oulun yliopistopaino
Oulu 2010

Julkaisija

Kajaanin kehittämiskeskus
Aluekehitys

KUVAILULEHTI

Päivämäärä
Maaliskuu 2010

Tekijä(t)
Kalle Nieminen

Julkaisun laji
Opaskirjanen

Toimeksiantaja
Maa- ja metsätalousministeriö

Nimeke
Kyläparlamentit osallistumisen ja suoran vaikuttamisen kanavina

Abstrakti

Kajaanin yliopistokeskuksen Lönnrot-instituutissa toteutettiin vuoden 2009 aikana vertailututkimus kyläparlamenttien ja vastaavien asukas–kunnan viranhaltija–päättäjä -vuorovaikutusfoorumien toimivuudesta eri kunnissa. Kohteina olivat maaseutukunnat ja suuret kaupungit rajautuivat tarkastelusta pois. Kyseessä on teemahaastattelumenetelmällä toteutettu case-työ ja kohteiksi valitut 5 kuntaa sijaitsivat alueellisesti eri puolilla maata. Lisäksi kohteina oli 3 kuntaa Kainuusta. Työssä tarkastellaan hyviä käytäntöjä toimivuudesta sekä sivutaan myös kipupisteitä ja kriittisiä kohtia. Työn tuloksena on pyritty saamaan mahdollisimman opaskirjamainen julkaisu käytettäväksi erityisesti niille aktiivitoimijoille, joiden kunnassa ei vielä toimi kyläparlamenttia tai vastaavaa foorumia.

Suomen kunnissa toimii vain vähän asukas–kunnan viranhaltija–päättäjä -vuorovaikutusfoorumeja vaikka ne osoittautuivat vertailuselvityksessä yleisesti ottaen hyvin toimiviksi ja suositeltaviksi. Rajanvedosta riippuen tällaisia epävirallisia ryhmiä toimii maaseutukunnissa n. 15–20 kpl.

Ryhmän (kyläparlamentti tai vastaava ryhmittymä) vahvuus nähtiin kylien yhteisesiintymisen kautta saatavana lisävoimana asioitaessa kuntaan ja muihinkin kylien toimintaa tukeviin tahoihin päin. Uskottavuus on tärkeä sana koskien ryhmän vahvuutta ulospäin, mutta myös koskien sitoutumista ryhmän sisällä kylien välillä. Kylät eivät aina olleet ainoita asukastahon osallistujia vaan myös muita yhdistyksiä ja järjestöjä oli mukana tapauskohtaisesti. Uskottavuuden vahvistumiseen vaikuttavat etenkin toiminnan aikajänne ja saavutetut tulokset.

Toinen vahvuus ryhmän toiminnassa liittyi tiedonvaihtoon ja vuorovaikutukseen. Asukkaiden, kunnan viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden samanaikainen läsnäolo nähtiin vuorovaikutuksen ja tiedonvaihdon kannalta hyväksi.

Kriittisenä kohtana, jolla on toimivuuden onnistumisen kannalta suuri merkitys, nähtiin ennen kaikkea sitoutuminen. Jokaisen osapuolen olisi oltava aktiivisesti mukana kokouksissa avoimin mielin, jotta ryhmästä saataisiin aikaan mahdollisimman luonteva ja asioita eteenpäin vievä kanava. Tässä mielessä heikkoutena voidaan pitää vapaamuotoisuutta vailla minkäänlaista normatiivista statusta.

Avainsanat

Maaseudun kehittäminen, suora vaikuttaminen, vuorovaikutus, osallisuus

Sarjan nimi ja numero

REDEC Kajaani, Working Papers 73

Jakaja ja kustantaja
Oulun yliopisto
Kajaanin yliopistokeskus
Lönnrot-instituutti
PL 51
87101 KAJAANI
Puh. (08) 632 4859
Fax (08) 632 4820
Tilaukset: E-mail: Sari.Pollanen@oulu.fi

ISSN
1239-9051

ISBN
978-951-42-6158-9

Sivuja
56

Kieli
Suomi

Hinta (sis. alv 8 %)
10 €

Luottamuksellisuus
Julkinen

Esipuhe

Eri puolella Suomen kuntia toimii ainutkertaisten taustojen kautta syntyneitä epävirallisia ryhmiä, joista Kainuussa käytetään nimityksiä kyläparlamentti tai kuntatiimi. Kainuun ulkopuolella ne ovat nimitykseltään mm. kyläneuvosto tai kylien yhteistyöryhmä. Oleellista on se, että ne kokoontuvat säännöllisesti ja toimivat asukas–kunnan viranhaltija–päättäjä -välisen vuoropuhelun foorumeina.

Tällaisten epävirallisten ryhmien toimintaa ja niiden taustoja ei ole vertailullisesti selvitetty. Siksi on tärkeää, että saataisiin koottua ja helposti lähestyttävää tietoa, jotta vastaavanlaista toimintaa voitaisiin rakentaa myös niihin kuntiin, joilla tämän kaltaista hyväksi koettua käytäntöä ei vielä ole.

Tämä julkaisu, joka on toteutettu Kajaanin yliopistokeskuksen Lönnrot-instituutin toimesta, pyrkii olemaan mahdollisimman avaava ja toimintamuotoja helppotajuisesti eriyttävä, nopeasti lähestyttävä opaskirjamainen työ. Sen laadinta ei olisi ollut mahdollista ilman maa- ja metsätalousministeriön myöntämää rahoitusta. Selvitystyötä on pienemmällä panoksella ollut rahoittamassa myös Suomen Kuntaliitto.

Rahoittajien lisäksi tekijä haluaa lämpimästi kiittää jokaista haastatteluihin avoimin mielin ja rakentavilla, arkikokemuksiin ankkuroituvilla ajatuksillaan osallistunutta henkilöä.

Tekijä on myös saanut olla mukana Suomen Kuntaliiton hallinnoiman ALVA -hankkeen ohjausryhmätyössä, jonka keskusteluista on virinnyt uusia ajatuksia, näkökulmia ja kysymyksiä työssä hyödynnettäviksi kohdiksi. Kiitokset niistä.

Käytännön asioissa tekijä on saanut aina tarvittaessa asiantuntevaa apua projektisihteeri Pirjo Moilaselta sekä taloussihteeri Marketta Väyryseltä. Taittotyön on tehnyt tutkimusapulainen Sari Pöllänen, joita tekijä haluaa vielä erikseen kiittää.

Kajaanissa, maaliskuussa 2010

Kalle Nieminen

Sisällys

Kuvailulehti

Esipuhe

1 Johdatus aiheeseen 9

1.1 Vuorovaikutusmalli käytännössä – mitä, miksi ja miten? 10

1.2 Millä tavalla asiaa tarkastellaan? 11

2 Tavoitteet ja työn toteutus 13

3 Työssä esiinnousseet asiat 22

4 Hyviä käytäntöjä toiminnassa 29

5 Esille nousseita kriittisiä asioita 37

6 Yhteenveto 42

Lähteet

1 Johdatus aiheeseen

Peruslähtökohtana koko tälle työlle on se, kuuluuko asukkaiden ääni kunnan päätöksenteossa. Jos samaa kysymystä tarkastelee kunnan päättäjien ja viranhaltijoiden näkökulmasta, voitaisiin ajatella, saadaanko asukkaille viestitettyä riittävän perusteellisesti heitä koskevat asiat ja niiden taustat kunnan päätöksiä valmisteltaessa ja tehtäessä. Lopulta koko asetelmassa on kysymys pitkälti viestin kulusta, ymmärtämisestä, tulkinnasta ja ennen kaikkea riittävästä vuorovaikutuksesta.

Tässä työssä vuorovaikutusrakennelman koossa pitävänä perustana pidetään joko elintä tai pelkästään toimintatavaksi muotoutunutta täysin epämuodollista keskusteluareenaa. Tällaisesta toiminnasta käytetään monenlaisia nimityksiä, jotka ovat vakiintuneet kussakin kunnassa aikojen saatossa. Kainuussa niitä kutsutaan kyläparlamenteiksi tai kuntatiimeiksi taikka kylätiimiksi. Samanlaisesta toiminnasta käytetään muualla maassa nimityksiä kyläneuvosto, kylien neuvosto, kylien neuvottelukunta, kyläasiain neuvottelukunta tai kylien yhteistyöryhmä. Periaatteessa nimellä ei ole merkitystä, mutta niistä näkee jo päällepäin, mistä on kyse. Eli haetaan yhteistyöllä voimaa ja vaikutetaan yhdessä. Tarve on saada syntymään aitoa, luontevaa vuoropuhelua asukkaiden, kuntien viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden välille.

Vastaavan tyyppisiä, vuorovaikutusta ja osallistumista aktivoivia toimintamuotoja ja -malleja tai hankkeita on useita, etenkin suuremmissa kaupungeissa, mutta tässä työssä rajaudutaan tarkastelemaan pienissä tai pienehköissä maaseutumaisissa kunnissa toimivia foorumeita. Kaupunkiympäristöissä toimivien ja maaseutumaisissa kunnissa sijaitsevien toimintamuotojen kesken on paljon yhtäläisyyksiä etenkin lähtökohdissa, tavoitteissa ja toteuttamistavoissa, mutta myös oleellisia eroja.

Eroista kenties merkittävin on toimintaympäristö, sillä suurten kaupunkien ongelmat ja haasteet ovat luonteeltaan ja mittasuhteiltaan toisenlaisia kuin pienissä ja maaseutupainotteisissa kunnissa. Tässä työssä rajaudutaan ja keskitytään niihin haasteisiin ja lähtökohtiin, jotka ovat omaleimaisia pienille kunnille eri puolilla maata. Työn kohteina olevat 8 vertailukuntaa edustavat ohjelmakauden 2007–2013 maaseututyypityksen perusteella pääasiassa harvaan asuttua maaseutua (5 kpl). Tapauksista 2 ovat ydinmaaseutua ja 1 on kaupunkien läheistä maaseutua edustavia kuntia.

1.1 Vuorovaikutusmalli käytännössä – mitä, miksi ja miten?

Kainuuta voidaan pitää siinä mielessä erityisenä maakuntana toimintaa tarkasteltaessa, että vuoropuhelumallin rakentaminen aloitettiin koko maakunnan laajuisesti ja rakentamisen päätavoitteet oli jo etukäteen määritelty. Tämä johtui jo siitäkin syystä, että toiminnan rakentaminen oli osa kokonaisuutta, jonka kehittämistyölle haettiin ja myönnettiin EU-rahoitusta rakennerahastosta. Kyliä tukevina maakunnallisina toimijoina olivat nykyisillä nimillä Kajaanin yliopistokeskuksen Lönnrot-instituutti ja ProAgria Kainuu. Aluksi vuodesta 2001 alkaen mukana oli 3 kuntaa – Suomussalmi, Kuhmo ja Hyrynsalmi. Ajatuksen laajetessa kaikkiin Kainuun kuntiin vuodesta 2004 lähtien mukaan maakunnalliseksi toimijaksi tuli myös kylien maakunnallinen kattojärjestö Kainuun Nuotta. Kainuussa kyseisten toimijoiden historia kylien kehittämistyötä tukevina tahoina juontaa kauas historiaan aina 1980-luvulle.

Kyseisen toiminnan juuret Kainuussa kiinnittyvät ongelmaan, joka liittyy kylien aktiiviseen toimintaan. Tapahtui verraten usein niin, että kylien toiminta ohitti kunnan tietoisuuden eivätkä kunnan viranhaltijat tai päättäjät aina olleet tietoisia, millä tavoin päätökset vaikuttavat kylien kehittämistoimenpiteisiin. Tietoa kylien kehittämistoiminnoista oli vain satunnaisesti erilaisten kontaktien tai muiden yhteyksien kautta. Kunnan päätös saattoi olla paha isku kylän kehittämistyölle ja siitä seurasi kiistaa ja ikäviä vastakkain asetteluja.

Nähtiin tarpeelliseksi saada aikaan toimintamuoto, missä asukkaat, kunnan viranhaltijat ja päättäjät kohtaavat toisensa luontevasti saman pöydän ääressä. Fyysinen läsnäolo nähtiin tärkeäksi – se tuo ihmisiä lähemmäs toisiaan ja asukkaiden kannalta kasvottoman päättäjän tilalle saadaan aito persoona omine vahvuuksineen, puutteineen ja luonteenpiirteineen. Tämän nähtiin myös edesauttavan yhteisen ymmärryksen ja eri osapuolten lähenemisen tiellä. Keskustelujen luonteessa painotettiin avoimuutta, toisen huomioimista ja kuuntelemisen merkitystä.

Eri puolilla Suomea on vastaavanlaista kyläparlamenttitoimintaa kuin Kainuussa on, mutta lähtökohdat ja historia vaihtelevat ajallisesti, paikallisesti ja sisällöllisesti. Itse asiassa syntytaustoilla ei ole suurta merkitystä, sillä taustat joka tapauksessa vaihtelevat valtakunnallisesti eri alueilla ja toimintaympäristöissä. On kuitenkin käynyt ilmi, että edellä esitetyn kaltaista toimintaa on Suomen kuntien määrän suhteen vain vähän. Tarvetta vuorovaikutusfoorumille olisi hyvin ilmeisesti laajemminkin.

Vaikka lähtökohdat vaihtelevat valtakunnan mittakaavassa ja eroja toiminnan rakentumisessa ja itse toiminnassakin on, on tiettyjä yhteisiä piirteitä, joita voidaan pitää välttämättöminä. Näitä piirteitä ovat erityisesti se, että toiminta on säännöllistä, kokoontumiset ovat enemmän tai vähemmän huolellisesti etukäteen valmisteltuja ja ne ovat avoimia.

Säännöllisyyden osalta voidaan pitää miniminä, että kokoonnutaan mieluiten vähintään kaksi kertaa vuodessa. Tarvittaessa voidaan ja pitää kokoontua useammin, jopa 5 tai 6 kertaa vuodessa, mutta silloin osapuolilla on oltava selkeä tarve kokoontua. Kokoontumistiheyden osalta jokaisessa tapauksessa osalliset itse tietävät parhaiten, kuinka usein olisi kokoonnuttava ja sen mukaan käytäntö toimiikin. Mutta mikäli kokoontuminen ei ole säännöllistä, toimintamuoto joko hiljakseen lakkaa olemasta tai harvat, epäsäännölliset kokoukset voivat paisua asiasisällöiltään jopa hallitsemattomiksi.

Kokousten valmistelulla etukäteen on myös tärkeä osuus. Yksi merkittävimmistä syistä tähän on se, että etukäteen valmisteltu tilaisuus on jäntevä ja kiinnostava. Usein kiinnostavuuteen pyritään vaikuttamaan valitsemalla kokouksille jokin puhutteleva, ajankohtainen teema ja sille asiantuntija alustamaan ja vastaamaan kysymyksiin. Valmistelun ei pidä kuitenkaan jäykistää kokouksen ilmapiiriä vaan sen on oltava mieluiten mahdollisimman vapaa, jotta jokainen osallistuja, jolla on sanottavaa, rohkaistuu puhumaan.

Valmisteluvastuu pitää myös olla osoitettuna selkeästi toimintamallin pelisäännöissä. Puheenjohtaja on usein koollekutsujana ja kokouksen valmistelusta vastaavana henkilönä. On kuitenkin olemassa muunlaisiakin käytäntöjä, mm. kiertävä puheenjohtajuus. Oli käytäntö millainen hyvänsä, valmistelu- ja koollekutsumisvastuun on oltava jollakin nimetyllä henkilöllä.

Avoimuus on tärkeä osa kyläparlamentin tai vastaavan toimintamallin käytäntöä. Kenelläkään asukkaalla ei saa olla käsitystä, että hänellä ei ole mahdollisuutta osallistua kokouksiin. Yleensä kutsu osoitetaan vaikkapa kyläyhdistyksen puheenjohtajalle, mutta tällöin häntä pyydetään viemään tietoa eteenpäin kylällään. Parhaimmillaan ilmoitus lehdessä tai vaikkapa paikallisradiossa tukee avoimuutta.

Tilaisuudet eivät myöskään saa olla poliittisesti tai muulla tavoin aatteellisesti värittyneitä. Usein poliittisuuden ongelmaan saatetaan törmätä mm. nimettäessä kunnan luottamushenkilöitä kyläparlamenttiin tai vastaavaan foorumiin. Välttämättä päättäjien varsinainen nimeäminen ei ole edes suositeltavaa, mutta se saattaa paikallisesti olla yksi keino saada päättäjiä sitoutumaan paremmin kokouksiin. Parhaimmillaan toiminta on ei-muodollisena, sillä rekisteröityminen esim. yhdistykseksi voi murentaa paljonkin avoimuutta vaikka tosiasiallisesti kaikilla olisi myös silloin vapaa oikeus osallistua kokouksiin. Rekisteröitymisen tarvetta tukeekin vain lähinnä toimintamuodon vankistuminen ja kenties vahvemman roolin saaminen toimijana.

Kokoukset toimivat parhaiten silloin, kun niissä on henkenä tasavertaisuus ja vuoropuhelu. Teemat jäntevöittävät kokouksen sisältöä ja motivoivat myös keskusteluun. Osapuolten keskinäinen kuunteleminen ja sen kautta saavutettava ymmärtäminen luovat maaperää tasavertaiselle vuoropuhelulle. Asukkaiden esille ottamat kipukohdat, ongelmat ja ideat on otettava vakavasti ja olisi tärkeää, että asioita lähdetään viemään eteenpäin. Kun tämä kaikki tapahtuu tasavertaisen vuoropuhelun hengessä, jokainen osapuoli osaa ottaa huomioon käytännön realiteetit.

1.2 Millä tavalla asiaa tarkastellaan?

Tässä esitettävä työ on vertailututkimus tai mieluummin selvitys, jossa vertaamalla olemassa olevia käytäntöjä pyritään löytämään yleistä ohjeistusta niille kylille ja kunnille, joilla ei vastaavanlaista toimintamallia ole. Tässä esitettävä työ ei näin ollen ole varsinainen tutkimusraportti vaan enemmänkin ohjekirjamainen opas niille maaseutumaisille alueille Suomessa, jotka haluaisivat aloittaa asukkaiden, päättäjien ja viranhaltijoiden välisen tasavertaisen vuoropuhelukäytännön tai kehittää olemassa olevaa käytäntöään paremmaksi.

Työssä lähdettiin liikkeelle tekemällä alkukartoitus siitä, missä kunnissa toimii kyläparlamentti tai vastaava vuoropuhelun toimintamuoto. Kriteerit olivat paljolti niitä, joita on esitetty edellisen väliotsikon alla. Rajanveto sen välillä, missä ko. toimintamalli on ja missä ei, on hieman häilyvä, mutta selkeä huomio kartoituksessa

oli, että niitä on kuntien määrään suhteutettuna vähän Suomessa. Kartoituksessa ei huomioitu suuremmissa kaupungeissa toimivia erilaisia demokratiahankkeita tai kokeiluja vaan pitäydyttiin nimenomaan maaseutuun ja maaseutumaisiin kuntiin.

Aineisto on kerätty pääasiassa haastattelemalla puhelimitse kyläparlamentti- tai vastaavanlaisessa toiminnassa mukana olleita henkilöitä, joilta saatuja tietoja on kahdessa tapauksessa täydennetty vierailulla yhdessä kokouksessa. Kainuun osalta vertailututkimuksen tekijä on osallistunut kaikkien kolmen tapauksen kyläparlamentti- tai kuntatiimitoimintaan. Toisena kokonaisuutena ovat olleet arkistotiedot, joita on saatu kohdekyliltä (mm. kokousmuistioita). Aihetta tarkastellaan lähemmin seuraavassa luvussa.

2 Tavoitteet ja työn toteutus

Työn tavoitteena on tuottaa mahdollisimman suoraan hyödynnettävissä olevaa tietoa kyläparlamentti- tai vastaavasta toiminnasta, jotta toimintamuoto voitaisiin ottaa käytäntöön niilläkin alueilla koko maan laajuisesti, joissa sitä ei vielä ole. Tietoa tuotetaan pyrkimällä vertailullisesti erittelemään ja analysoimaan kutakin tapauskohteena olevaa toimintamuotoa. Jokaisella tapauksella on omat erityispiirteensä, mutta tämän työn tavoitteena on etsiä niiden joukosta etenkin yleisesti hyödynnettäviä hyviä käytäntöjä. Työn kautta tuotettavalla tiedolla pyritään myös antamaan taustatietoa olemassa oleville kyläparlamenteille tai vastaaville toimintamuodoille, sillä toiminta vaatii jatkuvaa kehittämistä.

Tiedot kootaan yhteen ja niiden pohjalta tehdään tässä esillä oleva opaskirjamainen lopullinen työ. Se julkaistaan helposti tulostettavana verkkojulkaisuna Kajaanin yliopistokeskuksen www-sivuilla ja julkaisun yhteydessä on tutkijan yhteystiedot. Hän antaa tarvittaessa lisätietoa tai käy paikan päällä antamassa koulutusta aiheesta.

Alkukartoitusvaihe

Kaikkiin Kainuun kuntiin on luotu EU-rakennerahaston tuella kuntatiimi- tai kyläparlamenttitoimintamuodot. Ensimmäiset näistä käynnistyivät Suomussalmella ja Kuhmossa vuonna 2001. Ne toimivat kaikissa kunnissa vuoropuhelufoorumeina ja ovat lunastaneet paikkansa enemmän tai vähemmän hyvin. Kokemusta on tullut paljonkin, mutta tietoa muualla maassa toimivista vastaavista malleista ei ole ollut lainkaan.

Tähän kootun tiedon puutteeseen liittyen vedettiin johtopäätös, että yksi merkittävä syy siihen, miksi toimintaa on niin vähän Suomessa, liittyy nimenomaan vaillinaiseen tietämykseen aiheesta ja siitä saaduista kokemuksista.

Alkukartoitus tehtiin lähestymällä kaikkia Suomen Leader-toimintaryhmiä ja kyläasiamiesverkostoa. Edellä esitetty arvio kyläparlamenttitoimintaa koskevan kootun tiedon puutteesta vahvistui, sillä kysymyksiä kiinnostavaksi osoittautuneesta aiheesta tuli suhteellisen paljon. Sen sijaan vuoropuhelufoorumeja (kyläparlamentteja vastaavia) Kainuun ulkopuolella oli alle 10 kunnassa eri puolilla maata riippuen kuitenkin rajanvedosta.

Alkukartoituksen lopuksi tehtiin lopullinen valinta selvitystyön kohteista. Tapausten lukumäärä, hankkeen resurssit ja alueellinen edustavuus huomioituina valittiin kaikkiaan 8 tapausta, joista 5 kuntaa sijaitsi Kainuun ulkopuolella. Selvitystyön kohdekunniksi ja siten vuoropuhelufoorumeiksi valikoituivat lopullisesti seuraavat tapaukset:

1. Kajaani – Kuntatiimi
2. Kuhmo – Kyläparlamentti
3. Suomussalmi – Kyläparlamentti
4. Iitti – Kyläasiain neuvottelukunta
5. Ilmajoki – Ilmajoelta – Kylästä kotoosin -yhteistyöryhmä
6. Leppävirta – Kyläneuvosto
7. Kittilä – Kittilän kylien neuvosto
8. Somero – Kylien neuvottelukunta

Tietojen kerääminen

Tiedonkeruun ensimmäisenä toimenpiteenä oli haastattelujen teko puhelimitse. Haastatteluihin valittiin vähintään kaksi henkilöä kustakin kohteesta. Haastattelulomake laadittiin teemahaastattelumenetelmään pohjautuvaksi (Liite 1) eli keskustelut olivat varsin syvälle meneviä ja vapaamuotoisia. Erittäin tärkeää oli kuitenkin, että kaikki haastattelun teemat käytiin läpi painottuen tapauskohtaisesti niihin teemoihin, jotka puhuttelivat eniten kussakin tapauksessa. Mahdollisten ongelmien kuin myös hyvien käytäntöjen osalta pyrittiin menemään kysymysten taustoihin. Tämä tarkoittaa sitä, että ”Mikä” -kysymyksen sijaan painotettiin ”Miksi tai miten” kysymyksiä.

Käytännössä ensimmäinen haastattelu kohdistui kunkin kohteen puheenjohtajaan tai sihteeriin, sillä heidän yhteystietonsa olivat yleensä nopeasti saatavilla. Ensimmäinen kierros oli siinäkin mielessä hyvin tärkeä, että tuolloin selvisi lopullisesti, kuinka hyvin kukin Kainuun ulkopuolinen tapaus vastaa selvitystyön lähtökohtia ja oliko tapausten toimintamuodoissa merkittäviä poikkeuksia. Ensimmäisen haastattelun perusteella valittiin myös toinen haastateltava kriteerinä riittävän laaja näkemys toimintaan tai muuten merkittävä rooli tapauksen toimintaympäristössä. Lopulliseksi haastattelujen määräksi tuli 18 kpl.

Haastattelujen yhteydessä pyydettiin kustakin Kainuun ulkopuolisesta tapauksesta kirjallista aineistoa koskien toimintaa. Tarkoituksena oli, että kirjallinen materiaali tukee haastatteluista saatua tietoa ja tarvittaessa herättää tarvetta täydentää joitakin tietoja ylimääräisellä yhteydenotolla haastattelun kohteena olleeseen henkilöön.

Ajatus osoittautui toimivaksi ja kirjallista materiaalia haastattelujen tueksi saatiinkin runsaasti. Kirjallinen materiaali koostui pääsääntöisesti kokousten muistioista ja niihin mahdollisesti liittyvästä täydennysmateriaalista. Jonkin verran materiaalia oli myös saatavilla toiminnan perustamisvaiheen asiakirjoihin liittyen. Lisäksi toimintamallien tukena ylläpidettävät paikalliset www-sivut niistä saatavine tietoineen avasivat jonkin verran lisätaustaa. Olipa niihin liitetty kokousmuistioitakin yhdessä tapauksessa. Kainuun 3 kohteesta oli saatavissa erittäin runsaasti arkistomateriaalia johtuen niiden

rakentumisesta EU-rahoitteiseen maakunnalliseen kehittämishanketoimintaan. Kaikkiaan haastatteluja tukeva materiaali oli työn kannalta tärkeä ja niistä saatava tieto loi hyvän taustan haastatteluissa esiin nousseille asioille.

Tutustumiskäynnit

Tämän työn resursointi antoi mahdollisuuden toteuttaa kaksi tutustumiskäyntiä Kainuun ulkopuolisiin kohteisiin. Kainuun kolmen kohteen toimintaan osallistuminen hoitui puolestaan meneillään olevan Kainuun kyläteemahankkeen kautta, jossa tämän työn tekijä on vastuullisena toimijana.

Erilaisuutta ja sijainnillisia kriteerejä apuna käyttäen valikoituivat tutustumiskohteiksi Kajaanin, Kuhmon ja Suomussalmen lisäksi Ilmajoki ja Leppävirta. Koska Kainuun ulkopuolisten vierailukohteiden tuntemus perustui pelkästään haastatteluihin ja taustamateriaaliin, valmisteltiin kumpikin matka huolellisesti etukäteen alueista saatavien erilaisten tietolähteiden avulla.

Osin etukäteisvalmistelujenkin ansiosta tutustumiskäynnit onnistuivat hyvin ja niistä saatiin runsaasti lisämateriaalia aikaisemmin kerätyn materiaalin lisäksi. Molemmat käyntien kohteina olleet kokoukset olivat tavanomaisiin kokouksiin verrattuina erityisiä;

> *Ilmajoella yhteistyöryhmän historiassa kokoonnuttiin ensimmäisen kerran kunnanhallituksen kutsumina ja kylät olivat tällä kertaa ikään kuin vieraina ja kuultavina. Kunnanhallitus oli myös valmistellut kokouksen esityslistoineen. Kaikki Ilmajoen kylät olivat aktiivisesti mukana tilaisuudessa.*

> *Leppävirralla puolestaan kokous painottui kunnassa laadittavaan, vielä lopullista päätöksentekoa vierailuajankohtana odottavaan maaseutuohjelmaan. Kokouksessa kyläneuvosto valmisteli ohjelman laadintaprosessiin liittyviä toimenpiteitä eteenpäin. Mukaan oli kutsuttu runsaasti kunnanvaltuutettuja.*

Analyysivaihe

Lopullista tuotosta ajatellen tärkein vaihe työprosessia on riittävän selkeän ja moninaiset asiat yhteen kokoavan loppuraportin kirjoittaminen. Nyt käsillä oleva raportti tai pikemminkin yhteenveto oleellisimmista esille nousseista asioista kirjoitetaan mahdollisimman paljon opaskirjasen tyyppiseksi ohjeistukseksi. Tällä pyritään siihen, että vuoropuhelumallien käytännöistä saataisiin koottua ja tutkittua tietoa, joka olisi mahdollisimman konkreettista ja olemassa oleviin hyviin kokemuksiin välittömästi perustuvaa. Hyviä käytäntöjä samoin kuin kriittisiä kohtia työstäen voitaisiin luontevasti käynnistää vastaavaa toimintaa myös niissä lukuisissa maamme kunnissa, jossa tarvetta vuoropuhelulle olisi, mutta toimintamuodon käynnistämisessä ja alkuun saattamisessa on tiedollisia puutteita.

Analyysi on tässä työssä laajan, monitasoisen ja moninaisen, osin sirpaleisen tiedon yhteen kokoamista ja hyvien käytäntöjen etsimistä, arviointia sekä yhdistelyä. Tieto koostuu pääasiassa haastattelumateriaalista, joka on luokiteltu ja käsitelty käyttämällä ja soveltamalla laadullisia menetelmiä. Haastatteluista saatuja tietoja on voitu täydentää kohteista saadulla arkistotiedolla. Erityinen merkitys on ollut myös

tutustumiskäyntien aikana kerätyillä kokousten ja niiden ohessa käytyjen epävirallisten keskustelujen kautta syntyneillä taustatiedoilla.

Aineiston arviointi

Tässä työssä esiin nousevat asiat perustuvat 18 henkilölle suunnattuun teemahaastatteluun. Haastateltujen henkilöiden nimiä ei tuoda luottamuskysymysten vuoksi missään vaiheessa julki, mutta käytännössä toinen kaikkien 8 kohdekunnan haastatelluista henkilöistä on ollut toimintaelimensä joko puheenjohtaja, sihteeri tai muuten asioista laajemmalla perspektiivillä tietävä henkilö. Lisäksi arkistomateriaalilla on etenkin taustatietona tärkeä osuus. Se on pääasiassa kokousmateriaalia, mutta myös muuta asiaa sivuavaa tietoa. Kainuun 3 kohdekunnasta oli saatavissa erittäin runsaasti arkistotietoa, sillä kyläparlamentti- tai kuntatiimitoiminta on rakennettu EU-rahoitteisten maakunnallisten hankkeiden tuella. Tietomateriaalin taustalla toimii myös kohdevierailujen aikana käytyjen epävirallisten keskustelujen sisältö. Niiden kautta saatiin uudenlaista taustaa näkemyksiin ja sisältöihin asioista, joista oli jo saatu tietoa aikaisemmassa vaiheessa.

Kaiken kaikkiaan tätä työtä varten kerätty aineisto antaa kattavan kuvan toimintamalleista. Kritiikkinä voisi pitää lähinnä Kainuun ja sen ulkopuolisten tapausten sisältöjen eroja tietomäärän suhteen. Kainuun tapauksista oleva huomattavasti suurempi tietomäärä johtuu, ei niinkään runsaasta arkistotiedosta vaan siitä, että tutkija on itse ollut aktiivinen Kainuun kyläparlamenttitoiminnan kehittäjä ja saanut sen kautta jo lähtökohtaisesti perusteellisen tuntuman tutkittavaan aiheeseen. Tätä eroa tasataan työssä asettamalla kaikki tapaukset yhtä suureen painoarvoon keskenään.

Vaikka eriteltyä tietoa tuotetaankin tässä työssä tavoitteena madaltaa kynnystä rakentaa kuntiin ympäri maata kyläparlamenttitoimintaa, pitää huomioida se yleisesti tiedossa oleva tosiseikka, ettei malleja sellaisenaan voi suoraan siirtää toiseen toimintaympäristöön. Etenkin tässä tutkittavan aiheen toimivuus on erityisen paikka- ja aikasidonnaista ja vaihtelut esim. sosiaalisten verkostojen ja luottamusrakenteiden välillä ovat suuret. Koska malleja eritellään, niistä on kuitenkin mahdollista ottaa osia käytäntöön ja pyrkiä soveltamaan niiden toimivuutta vaikkapa täysin toisenlaisessa toimintaympäristössä.

Kohteena olevien kuntien luonnehdinta

Koska alueellisilla tekijöillä on paikkasidonnaiseen toimintaan vaikutusta, luodaan myös lyhyt alueellinen luonnehdinta jokaisesta kohteena olevasta kunnasta.

Iitti

Iitti sijaitsee Kymenlaakson pohjoisosissa ja se on ohjelmakauden 2007–2013 maaseututyypityksen perusteella ydinmaaseutua. Asukasluku oli 7 047 henkeä ajankohtana 31.12.2009. Kuntaa luonnehtii sijainti valtatien varrella ja hyvä saavutettavuus suurehkoihin kaupunkeihin – etenkin Kouvolaan. Toisaalta kunnassa vesistöt halkovat alueita (n. 14 % pinta-alasta) ja muodostavat niiden alueilla sijaitseville kylille luonnollisen esteen etäisyyksiä ajatellen. Pinta-alaltaan Iitti on kuitenkin vertailukunnasta pienimpiä, hieman alle 700 km^2. Iitissä on ollut ja on yhä vahva maa- ja metsätalous vaikka sen merkitys työllistäjänä on pudonnut lähelle 10

prosenttia. Kasvavat kaupunkikeskukset lähellä vetävät ja Iitin väestöpohja vähitellen laskee.

Kyläalueita Iitissä on kaikkiaan 8 kpl, joista kyläsuunnitelma on 5 kylällä. Lähes kaikki kyläsuunnitelmat on päivitetty ajan tasalle. Iittiin laadittiin kyläohjelma v. 2006, jonka päivitys alkaa olla ajankohtainen. Kylien välillä on selvästi nähtäviä eroja aktiivisuudessa. Iitissä toteutuu se yleinen tosiasia, että yhdelläkin henkilöllä voi olla kylän aktiivisuudelle vaikutusta. Tämä on nähtävissä Vuolenkosken kylällä, josta valittiin keväällä 2009 uusi valtakunnallinen kylähullu.

Ilmajoki

Ilmajoki on kunta suomenkielisellä Etelä-Pohjanmaalla ja se on vertailukunnista ainoa, joka on ohjelmakauden 2007–2013 maaseututyypityksen perusteella kaupunkien läheistä maaseutua. Asukasluku oli 11 748 asukasta 31.12.2009. Kunta on sijaintinsa puolesta edullisessa asemassa; Ilmajoelta on hyvät yhteydet eri suuntiin. Seinäjoen kaupunki on lähellä ja Vaasaankin on lyhyehkö matka hyvine yhteyksineen. Yhteyksien kannalta on merkille pantavaa kunnan alueella sijaitseva Seinäjoen lentokenttä hyvine lentoyhteyksineen Helsinkiin sekä lähellä sijaitseva Seinäjoen rautatieliikenteen solmukohta. Ilmajoen halki kulkee lisäksi valtatie 3 sekä kolme kantatietä. Kunnan alue jakautuu kolmeen taajamaan sekä niiden lisäksi talouskyliin ja haja-asutusalueeseen.

Luonnon olosuhteiltaan kunta on alavaa maata, jossa on hyvin vähän vesistöä (vesipinta-ala on vain 3 km^2 eli vain hieman yli 0,5 % kokonaispinta-alasta). Kuntaa leimaa sen halki virtaava Kyröjoki, jonka varret ovat hedelmällistä aluetta viljelystä ajatellen. Ilmajoki on vertailukunnista alueeltaan pienin – kokonaispinta-alaltaan n. 580 km^2.

Kunnassa on perinteisesti vahva pienyrityspohja monipuolisine toimialoineen. Myös maatalous on vahvalla pohjalla ja sitä leimaa erikoistuminen. Valtakunnallisesti merkittävä suurempi yritys on Altian Koskenkorvan tehtaat, josta lähtee vuosittain maailmalle miljoonia pulloja kylän nimeä kantavan juoman raaka-ainetta, väkiviinaa.

Kyliä on Ilmajoella kaikkiaan 13 kpl, joiden aktiivisuudessa on vaihtelua, mutta yleisesti ottaen kylät toimivat hyvin. Etuna ovat kylien väliset hyvät tieverkostot, jolloin etäisyys ja liikkuminen eivät tuota erityisiä ongelmia. Kunnan sijaintitekijöistä ja alueen muodosta johtuen lähellä Seinäjoen rajaa olevilta kyliltä on niin lyhyt matka Seinäjoen palvelujen ääreen, että niiden toiminnallisessa suuntautumisessakin näkyy Seinäjoen vaikutus.

Leppävirta

Leppävirta sijaitsee Pohjois-Savossa ja se on ohjelmakauden 2007–2013 maaseututyypityksen perusteella harvaan asuttua maaseutua. Kunnassa on asukkaita 10 634 henkeä ja sen pinta-ala on reilut 1 500 km^2, josta vesistön osuus on suuri, noin neljännes koko pinta-alasta. Leppävirta onkin suhteessa vesistöpainotteisin kunta vertailukunnista.

Liikenteellisesti sijainti on hyvä, sillä kunnan läpi kulkee valtatie 5, jota myöten etäisyyttä lähimpään kaupunkiin Varkauteen on hieman yli 20 km ja Kuopioon n. 50 km. Lisäksi Leppävirta on Saimaan syväväylän varrella. Sijainti ja pitkät teolliset

perinteet ovat mahdollistaneet Leppävirralle monipuolisen elinkeinorakenteen kehittymisen maa- ja metsätalouden rinnalle.

Toiminnallisia kyliä Leppävirralla on 20 kpl. Kunnan koko on tässä työssä vertailukuntina olleiden kuntayksiköiden kokoon suhteutettuna keskimääräinen suhteessa pienikokoisiin (Ilmajoki, Iitti ja Somero) sekä laajoihin (Kuhmo, Suomussalmi, Kajaani ja Kittilä) kuntiin. Kokoa voi siinä mielessä pitää suurena, että vesistöalueet pilkkovat kylät erilleen pidentäen kulkemista ja tietyllä tavalla luonnollisesti eristäen niitä omiin kulmiin. Käytännössä tämä näkyykin jossakin määrin toiminnallisena ongelmana Leppävirran kylien yhteistoiminnassa. Erot aktiivisuudessa kylien välillä ovat suurehkot, mutta eroja on tasattu kylien yhteistoiminnan ja siihen kannustamisen kautta. Kunnassa käynnissä oleva maaseutuohjelmaprosessi osaltaan edesauttaa ko. ongelman hälventämisessä, sillä kyläsuunnitelmia pyritään tuottamaan myös hiljaisille kylille antamalla kylän ulkopuolista ohjausta laadintaprosessiin.

Kittilä

Kittilä on kunta Tunturi-Lapin eteläosassa ja se on ohjelmakauden 2007–2013 maaseututyypityksen perusteella harvaan asuttua maaseutua. Kunta on laajuudeltaan vertailukunnista suurin pinta-alan ollessa lähes 8 300 km^2. Kittilä on selvästi harvaan asutuin vertailukunnista, sillä asukasluku ajankohtana 31.12.2009 oli 6 112 henkeä – pienin kaikista vertailussa olevista kunnista. Vesistöjen osuus kunnan suuresta kokonaispinta-alasta on varsin vähäinen (n. 2 %), mutta etäisyyden ohella kylien kanssakäymistä haittaa etenkin kumpuileva maasto huonoine tietoliikenne-yhteyksineen. Merkittäviä tuntureita ja vaaroja Kittilässä on yli 30 kpl.

Elinkeinollisesti leimaa Kittilälle tuo Levin kautta tuleva matkailu. Levistä on rakentunut merkittävä keskus, joka on ilmeeltään taajama. Myös lentoliikenneyhteydet eteläiseen Suomeen ovat etenkin talvisesonkiaikana hyvät.

Kunnan alueella toimii 22 kyläyhdistystä tai -toimikuntaa. Koska Lapissa on totuttu pitkiin etäisyyksiin, kylät osallistuvat etäisyystekijöistä huolimatta aktiivisesti yhteisiin tapahtumiin, toisinaan hyvinkin runsaslukuisina. Yksi puhutteleva ongelma, jolla on suuri merkitys kylien arkielämää hankaloittavana tekijänä, on puutteellinen tietoliikenneverkosto. Ongelmaa korostaa harva asutus laajalla alueella ja vaarat sekä tunturit, joka luovat suuren haasteen langattomien yhteyksien toimivuudelle. Kaupallisia operaattoreita Kittilän kirkonkylää ja Levin matkailukeskusta lukuun ottamatta syrjäinen maaseutu ei houkuttele.

Somero

Varsinais-Suomessa sijaitseva Someron kaupunki on Iitin ohella toinen vertailukunnista, joka on ohjelmakauden 2007–2013 maaseututyypityksen perusteella ydinmaaseutua. Pinta-alaltaan Somero on pienimpiä vertailukuntia – Iitin tavoin alue käsittää hieman alle 700 km^2. Kaupungissa oli 31.12.2009 asukkaita 9 407 henkeä. Vesistöalaa Somerolla on vain n. 4 % kokonaispinta-alasta.

Somero sijaitsee liikenteellisesti edullisessa paikassa Etelä-Suomea, sillä kaupungista on helposti saavutettavissa Helsingin seutu, Turku sekä Tampere. Maatalous on perinteisesti ollut vahva elinkeino, mikä luo kaupungille maaseutukaupungin imagoa. Palvelusektori on monipuolinen ja Someron kokoon nähden se on vahva.

Somerolla on kokoonsa nähden runsaasti kyliä - lähes 50 kpl. Yleisesti kylillä on vahva oma identiteetti. Varsinaisia kyläyhdistyksiä on vähän, mutta kylien identiteettiä ja toimintaa ylläpitävät osalla kylistä pienviljelijäyhdistykset tai maamiesseurat. Toimintaa ylläpitävä yhdistys tai seura vaihtelee paljon kylittäin (mm. kyläseura, maa- ja kotitalousseura, urheiluseura, Martat). Keskusta-alueella tehtäviä hoitaa aktiivisesti toimiva omakotiyhdistys.

Kajaani

Muista vertailukunnista selvästi poikkeava Kajaani on Kainuun maakuntakeskus, jossa oli 38 211 asukasta 31.12.2009 – selvästi enemmän kuin missään muussa vertailukunnassa. Kajaani on tässä aineistossa ainoa kuntaliitoskunta, sillä Vuolijoen kunta yhdistyi Kajaaniin 1.1.2007. Liitoksen myötä kaupungin pinta-ala kasvoi huomattavasti – n. 2 250 km^2:iin vesistöjen kattaessa alasta vajaat 20 %. Erikoista on myös se, että Kajaaniin liittyneen Vuolijoen alueet ovat ohjelmakauden 2007–2013 maaseututyypityksen perusteella syrjäistä maaseutua muun osan ollessa kaupunkia. Kuitenkin perus-Kajaanissakin on hyvin maaseutumaisia kyliä, joita luonnehtii myös pitkähkö etäisyys keskukseen heikkoine yhteyksineen.

Kun entisen Vuolijoen 9 kylää liittyivät Kajaaniin, nousi Kajaanin kylien määrä 15:sta 24: ään. Kylien yhteydenpitoa haittaavat etäisyydet ja osin heikot kulkuyhteydet. Varsinkin etäisimmät entisen Vuolijoen samoin kuin kanta-Kajaanin syrjäiset kylät eivät useinkaan osallistu kylille järjestettyihin tilaisuuksiin. Tietyllä tavalla kaupungin rakenteesta johtuen taajamaan ja syrjäiselle haja-asutusalueelle liittyvät tarpeet ja ongelmat poikkeavat toisistaan pitäen yhteydenpitoa yleensä varsin etäisenä ja satunnaisena kylien ja asukasyhdistysten välillä. Entisen Vuolijoen kylien identifioitumista osaksi Kajaania edesauttaa kuitenkin Kajaanin kylä- ja kaupunginosaohjelma, jota laatimassa ja toteuttamassa on ollut aktiivisesti kyliä mukana myös entisen Vuolijoen alueelta.

Kuhmo

Ohjelmakauden 2007–2013 maaseututyypityksen perusteella syrjäistä maaseutua oleva Kuhmo on toinen kaupunki Kainuussa. Kuhmolle leimaa antavana piirteenä on pitkä maaraja Venäjän kanssa ja kaupungin alueella Vartiuksen kylässä sijaitseva virallinen rajanylityspaikka. Kanssakäymistä itänaapurin kanssa on paljon monellakin eri alalla. Kuhmo on kooltaan laaja pinta-alan käsittäessä lähes 5 500 km^2. Aluetta pilkkovat vesistöt kattavat kokonaispinta-alasta vajaat 12 %. Kaupungissa oli asukkaita 9 637 henkilöä ajankohtana 31.12.2009. Väkiluku laskee lähinnä poismuuton seurauksena voimakkaasti ja työttömyysaste on valtakunnallisesta taloustilanteesta riippumatta ollut aina korkea. Nämä ongelmat yleensä vielä korostuvat etenkin etäisimmillä kylillä.

Kaupungissa on 32 toimivaa kylää, joissa kaikissa toimii oma kyläyhdistys. Kyläyhdistysten lukumäärällä mitattuna Kuhmo on vertailuaineistossa suurin kuntayksikkö, sillä Someron tapauksessa kylätoiminnasta vastaa tavallisesti jokin muu yhdistys tai järjestö kuin kyläyhdistys. Kylien kannalta Kuhmoa luonnehtivat pitkät välimatkat ja osin heikot liikenneyhteydet. Julkinen liikenne on kokonaisuutta ajatellen erittäin vähäistä eikä palvele kylien asiointiliikennettä lainkaan. Vesistöt – lähinnä suuret järvet, pilkkovat aluetta ja korostavat vielä etäisyysongelmia. Kylien sisäistä rakennetta kuvastaa myös yleisesti harva asutus jakautuneena hajalleen. Kylä

onkin toisinaan häilyvä käsite, sillä kylän ns. keskuksesta etäällä olevat yksittäiset savut eivät välttämättä koe edes olevansa osa kylää. Kylien väki vähenee ja ikä- sekä sukupuolirakenne vinoutuvat. Ongelmatkin syrjäytymistä myöten usein kasautuvat syrjäkylille ja ovat luomassa osaltaan turvattomuutta. Kylien välistä yhteistyötä ovat vaikeuttamassa harva asutus ja korostuneet etäisyysongelmat sekä toisinaan etenkin koulun lakkautuskiistoista juontuva varautuneisuus.

Näistä kielteisistä tosiseikoista huolimatta Kuhmon kylillä on silti aktiivisuutta ja hanketoimintaa suhteessa Kainuun yleiseen tilanteeseen jopa runsaasti. Aktiivisuus on yleensä määrällisesti pienen, mutta toiminnallisesti vahvojen yksittäisten persoonien ja heidän verkostojensa varassa. Suhteellisen monella Kuhmon kylällä on pitkät perinteet ja valmiina olevat verkostot kehittämistyössä. On selvästi nähtävissä, että aktiivisuus on aaltoliikettä ja kulloisetkin toiminnalliset kylät vaihtelevat aikojen saatossa. Tämän päivän toiminnalliset kylät ovat todennäköisesti muutaman vuoden päästä jopa hiljaisia, mutta silloin taas toiset kylät Kuhmossa ovat aktiivisia. Kaupungin alueella on lukumääräisesti paljon kyliä. On nähtävissä, että ero pysyvästi hiljaisten ja toiminnallisesti vahvojen kylien välillä kasvaa koko ajan. Hiljaisimmilla kylillä kyläyhdistykset ovatkin lähinnä muodollisesti olemassa ja odottavat uutta hengen luojaa ja hiillokseen puhaltajaa kylälle.

Suomussalmi

Kunta sijaitsee Ylä-Kainuussa rajoittuen pohjoisilta osiltaan Koillismaalle Kuusamoon ja Taivalkoskeen. Suomussalmella on paljon samoja alueellisia piirteitä kuin Kuhmolla. Pinta-ala on vain vähän suurempi – n. 5 800 km^2 vesistöalueiden käsittäen alasta n. 10 %. Väestömääräkään ei poikkea paljoa Kuhmosta ollen vain hieman vähemmän – 9 326 asukasta 31.12.2009. Myös Suomussalmella on runsaasti rajapintaa Venäjän kanssa, mutta ei virallista rajanylityspaikkaa. Ohjelmakauden 2007–2013 maaseututyypityksen perusteella kunta on syrjäistä maaseutua.

Suomussalmella on 21 kylää, joista lähes jokaisella on oma kyläyhdistys tai kyläseura. Kuntakeskuksen alueellisesta sijainnista johtuen etäisyydet kauimmaisista kylistä keskustaan ovat vieläkin suuremmat kuin Kuhmon kylillä. Myös Suomussalmella julkinen liikenne on erittäin harvaa ja heikkoa käsittäen lähinnä valtatie 5:n bussiliikenteen ja koululaiskuljetukset. Rakenteellisesti Suomussalmea leimaa täysin samat ongelmat kuin Kuhmoa, mutta työttömyysasteen suhteen kunta ei ole niin vaikeaa työttömyysaluetta kuin Kuhmo.

Leimaa antavana piirteenä maaseutua ajatellen voidaan pitää etäisimmässä kunnan koilliskulmassa sijaitsevaa matkailuyrityskeskittymää Hossaa, jolla on yhteistyötä myös lähellä sijaitsevan Kuusamon kanssa. Kaukana keskustasta kunnan pohjoisosissa sijaitsevat Saarikylän alueella Tulikivi Oyj: n tuotantolaitokset. Lähellä Saarikylää sijaitsee myös Juntusranta, joka on ilmeeltään kuin pieni taajama peruspalveluineen. Erityistä Juntusrannan kohdalla on sen sijainti hyvin syrjäisellä alueella.

Sekä Suomussalmella että Kuhmossa on itäisen sijaintinsa vuoksi merkittäviä sotahistoriallisia paikkoja. Näitä on myös hyödynnetty matkailullisesti ja kylät ovat olleet tässä työssä mukana aktiivisesti. Suomussalmella sijaitsee talvisodassa kansainvälistä kuuluisuutta saanut Raate. Myös Juntusranalla on ollut suuri merkitys talvisodassa. Kuhmossa puolestaan on käyty kovia ja merkittäviä talvisodan taisteluja Saunajärven alueella ja niistä ovat osaltaan ottaneet matkailullista hyötyä Jonkerin,

Jyrkän ja Rastin kylät, joiden alueella on kunnostettu entistä salpalinjaa linnoitusvarusteineen.

3 Työssä esiinnousseet asiat

Tässä luvussa esitetään jokainen tutkittava tapaus tarkastellen erikseen toimintaan liittyviä keskeisiä aiheita. Kyläparlamentteja tai vastaavia toimintamuotoja ei näin ollen tarkastella yksitellen erillisinä kokonaisuuksina vaan jokainen tapaus puretaan aina tarkasteltavan asian osalta, mikä helpottaa vertailusta saatavan tiedon omaksumista.

Toiminnan käynnistyminen

Kysymys siitä, miten kaikki alkoi, on mielenkiintoinen. Tarkasteltavana oleva toimintamuoto ei voi syntyä itsekseen vaan se tarvitsee aina käynnistyäkseen otollisen tilanteen tai tarpeen toimintaympäristössään. Ennen kaikkea sen käynnistämiseen aloitteen tekemisineen tarvitaan sitoutuneita ja määrätietoisia tekijöitä.

Ilmajoella toimiva Ilmajoelta – Kylästä kotoosin -yhteistyöryhmä muodostettiin v. 2006, kun kunta oli karsimassa kouluverkostoaan. Tässä tapauksessa kylien tarve kokoontua yhteen ja saada vahvemmin äänensä kuuluville liittyi selkeästi kylillä koettuun uhkaan ja epäkohtaan. Niinpä kylät mobilisoituivat ja nykyinen yhteistyöryhmä sai ensimmäisen muotonsa. Tässäkin prosessissa tarvittiin aloitteen ensisijaista käynnistäjää ja ohjasten pitäjää. Siihen tehtävään tarttui Ilmajoen tapauksessa Luoman kylä ja sai tuekseen muita aktiivisia kyliä.

Koulukiista Ilmajoella johti myös Leader-rahoitteiseen Kampuskylä-hankkeeseen, jossa myös Luoman kylällä oli kantava merkitys. Itse asiassa Kampuskylähanke oli lopulta se, joka johti yhteistyöryhmän syntymiseen ja vakiintumiseen. Hankkeessa oli peruskysymyksenä: ”Miksi kyliltä pitää viedä kaikki pois?” Luonnollisesti lasten etu nostettiin näkyvästi julkisuuteen.

Ilmajoen kunnassa maaseudulla on merkittävä voima asutuksen sijainnin suhteen. Tämä näkyy myös päättäjien asuinpaikan ja ennen kaikkea asukkaiden vahvasti toimeliaan perinteen kannalta. Asioihin tartutaan rivakasti ja näin myös yhteistyöryhmän synnylle oli olemassa valmiiksi hedelmällinen maaperä.

Leppävirralla kyläneuvosto syntyi niin ikään selkeästi asukaslähtöisesti v. 2007. Ajatuksena ollut toiminta sai kipinän kyliä yhteen kokoavan toritapahtuman yhteydessä. Lähtökohtana tuolloin oli kysymys siitä, miten saataisiin varmistettua, että kaikkien kylien ääni ja viestit saadaan vietyä kuntaan. Huolena olivat etenkin

hiljaiset kylät, joiden edustajat harvoin osallistuvat mihinkään kylien yhteiseen tilaisuuteen. Leppävirralla kylien keskinäinen solidaarisuus nousee näin ollen vahvasti esille ja luonnollisesti kunta on myös suhtautunut myönteisesti paikalliseen omaehtoisuuteen.

Somerolla toiminta käynnistyi Leppävirran tapaan v. 2007. Sen perustamisessa merkittävä rooli oli omakotiyhdistyksellä ja siinä toimivalla aktiivihenkilöllä. Nähtiin tarpeelliseksi perustaa elin, jossa voitaisiin keskustella kehittämistyöstä ja asumiseen liittyvistä käytännön asioista yhdessä asukkaiden ja kaupungin päättäjien sekä viranhaltijoiden kanssa. Kaupunki lähti osaltaan viemään asiaa eteenpäin ja nimitti yhdyshenkilöksi viranhaltijan, josta tuli myös kylien neuvottelukunnan sihteeri. Alkusysäyksenä tarpeelle voidaan pitää 3–4 vuotta aiemmin toteutettua Leader-rahoitteista kehittämishanketta.

Suomussalmella ja Kuhmossa kyläparlamenttitoiminta käynnistyi jo v. 2001. Molemmissa tapauksissa alkusysäyksen antoi EU-rahoitteinen maakunnallinen kylien kehittämishanke, jota toteutti maakunnalliset kehittäjätahot (Kajaanin yliopistokeskus ja ProAgria Kainuu). Kylien, viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden sitoutumista edesauttoi samoihin aikoihin em. kehittäjätahojen toteuttama koulutushanke ”Kohti kansalaisyhteiskuntaa”, johon osallistui kylien edustajien lisäksi myös joitakin päättäjiä ja viranhaltijoita kunnasta. Heti alkuun osoittautui molemmissa tapauksissa hedelmälliseksi uudentyyppinen avoin keskustelufoorumi ja molemmat foorumit kokosivat osallistujia runsain joukoin.

Kajaanissa kuntatiimi aloitti Kuhmoon ja Suomussalmeen verrattuna hieman myöhemmin – v. 2004. Tässäkin tapauksessa alullepanijana oli edellisten tapausten kaltainen EU-rahoitteinen maakunnallinen kylien kehittämishanke. Kajaanissa kylillä oli jo valmiina perinteitä säännölliselle yhteiselle kokoontumiselle useita vuosia aikaisemmin perustetun Kajaanin kylä- ja asukasyhdistysten valtuuskunnan myötä. Näissä kokouksissa ei kuitenkaan ollut yleensä kaupungin edustajia vaan kylät toteuttivat keskenään pienimuotoista toimintaa, esim. yhteisiä tapahtumia. Alkuvaiheessaan Kajaaniin perustettu kuntatiimi kokoontuikin em. valtuuskunnan merkeissä laajennettuna kaupungin viranhaltijoiden edustuksella.

Omaleimaisena piirteenä Kajaanin kuntatiimissä on sen kytkeytyminen kiinteästi kaupungissa valtuustoaloitteen pohjalta laadittuun maaseutuohjelmaan. Ohjelma laadittiin v. 2003 ja sitä jatkettiin päivityksen jälkeen v. 2006 ja uudelleen se päivitettiin v. 2009 jatkuen siis edelleen. Ohjelman toteutumista varmistaa erikseen nimetty seurantaryhmä. Kuntatiimin roolina on myös antaa palautetta maaseutuohjelman toteutumisesta ja siten vaikuttaa asioiden kulkuun. Luonnollisesti Kajaanin maaseutuohjelmassa on myös nimettynä kylien edustaja. Kuntatiimitoiminta käynnistyi samoihin aikoihin, kun Kajaanin maaseutuohjelmaa valmisteltiin.

Ohjeellisia ajatuksia toiminnan käynnistymisestä

Jonkinasteista eroa Kainuussa toimivien ja Kainuun ulkopuolisten mallien välillä oli havaittavissa toiminnan perusluonteeseen ja lähtökohtiin liittyen. Tämä johtuu ennen kaikkea Kainuun kyläparlamenttien ja kuntatiimien synnystä yhtenäisesti maakunnallisten EU-rahoitteisten kehittämishankkeiden tukemina. Erot näkyvät siinä, että Kainuussa korostuvat vahvemmin vuoropuhelun lähtökohdat ja eri osapuolten yhteisymmärryksen löytäminen. Kainuun ulkopuolisissa toimintamalleissa puolestaan

heijastuvat vahvemmin kylien yhteisen voiman hakeminen ja sen kautta vahvemman jalansijan saaminen ja vaikuttaminen mm. päätösten valmisteluihin.

Kaikista tutkimuksen kohteina olleista tapauksista löytää yhteisen tekijän, joka on tärkeä osa toimintaa käynnistettäessä. Sitä voitaisiin kutsua kylähengeksi ja tarkoittaa asukkaiden todellista tarvetta toiminnalle sekä ennen kaikkea aktiivista otetta ja yhteishenkeä. Tästä valaisevana esimerkkinä voisi olla Ilmajoen kunnassa toimiva ”Ilmajoelta – Kylästä kotoosin -yhteistyöryhmä”, jonka tausta perustuu vahvaan kylien me-henkeen. Toimintaan kohdistuneessa haastattelussa nousi esille: *”Kunta tuli mukaan kokouksiin havaittuaan toiminnallisen liikehdinnän ja vastasi avoimesti sille esitettyyn kritiikkiin”*. Eli asukashengen ohella myös kunnassa on oltava myönteistä asukastoiminta- ja maaseutuhenkeä. Ilmajoen ohella vastaavanlaisia tilanteita eri olosuhteissa on ollut myös muissa vertailukunnissa.

Käynnistämisvaiheessa on usein tarvetta saada myös apua ulkopuoliselta kehittäjältä tai kehittäjätaholta. Kainuussa tukea tarjosi EU-rahoitteinen maakunnallinen kehittämishanke ja muissa tapauksissa mm. kyläasiamiehellä on ollut merkittävä rooli jossakin vaiheessa käynnistymisprosessia.

Ulkopuolisen avun merkitys korostuu etenkin sitouttamisessa tämänkaltaiseen vapaamuotoiseen ryhmään. Ei riitä, että pelkästään asukkaat toimivat ja kokoontuvat. Uskottavuuden kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että kunnalliset päättäjät ja ainakin keskeisimmät viranhaltijat sitoutuvat asukkaiden kanssa käytäviin keskusteluihin ja niiden kautta nousseiden asioiden eteenpäin viemiseen. Luonnollisesti asukkaiden sitoutuminen toimintaan on ehdoton edellytys toiminnalle. Koska ääni kuuluu paremmin yhdessä, ryhmällä on suurempi vaikutusvalta, mitä enemmän se kerää asukkaita yhteen. Jos asukkaat eivät ota toimintaa omakseen, se näivettyy ja lakkaa olemasta. Jos taas päättäjät yhdessä viranhaltijoiden kanssa eivät sitoudu mukaan, ryhmän merkitys muuttuu eikä se ole silloin enää varsinainen vaikutuskanava. Käytännössä osallistujilla on sangen usein kaksoisrooli. Etenkin sitoutumisen suhteen ja ylipäätään järjestäytymisvaiheessa on syytä käyttää ulkopuolista apua.

Mikäli vain on mahdollista, käynnistymisvaiheen yhteydessä olisi hedelmällistä saada koulutusta koskien yhteissuunnittelun lähtökohtia. Koulutuksen olisi oltava osapuolia kiinnostavaa ja siitä olisi oltava jokaiselle osapuolelle hyötyä. Kuhmon ja Suomussalmen tapauksessa koulutus kesti 9 kuukautta ja koulutuspäiviä oli jaettu 2 tai 3 jokaiselle kuukaudelle (Liite 2). Vuosien jälkeen näinkin pitkäkestoisen koulutuksen merkitystä arvioidessa sen tuoman avun huomaa selkeästi molemmissa tapauksissa. Merkitys näkyy ennen kaikkea sitoutumisessa, mutta myös tavassa toimia ja olla keskinäisessä kanssakäymisessä. Yhtälailla tähän oli myös vaikuttamassa samaan aikaan käynnistynyt kyläsuunnitelmien laadintaprosessi, joka oli yksi keskeisin koulutuksen sisältö. Luonnollisesti etenkin pitkäkestoinen koulutus on resurssikysymys, mutta se olisi erittäin suotavaa käynnistämisvaiheessa.

Tärkeä asia pohdittavaksi on, kuinka vapaamuotoisena toiminta kannattaa pitää. Yksikään tutkimuksen kohteista ei ollut rekisteröity yhdistys eikä kaikissa ollut edes nimettyjä jäseniä vaan ryhmä oli täysin avoin. Yhdistykseksi järjestäytymisen puolesta puhuisi ryhmän todennäköisesti saama vahvempi painoarvo ja mahdollisuus hallinnoida kehittämistahoilta haettavaa rahoitusta. Täysin avoimen toimintamuodon vaarana puolestaan on vapaamuotoisuuden mahdollinen johtaminen puutteelliseen sitoutumiseen. Toisaalta yhdistykseksi rekisteröitymisessä vaanii vaara siitä, että

siihen ei lähde kaikki kylä- tai asukasyhdistykset mukaan ja se saatetaan kokea vieraaksi tai suljetuksi toimielimeksi.

Vuoropuhelukäytännön toteutuksessa politiikka on vääjäämättä läsnä. On tärkeää, että poliittinen värittyminen ei saa kuitenkaan millään lailla tulla toimintaan mukaan. Vaaran aiheuttajaksi voi nousta mm. päättäjien nimittäminen foorumin jäseniksi, koska silloin voidaan olla herkässä tilanteessa liittyen mm. puolueiden voimasuhteisiin kunnassa. Yhtä hyvin poliittinen väri voi tulla jopa henkilötasolla. Yhtä hyvin kuin politiikka, mikään muukaan aatteellinen toiminta ei saa antaa leimaa toiminnalle vaan sen on pysyttävä kaikille avoimena, neutraalina ja sitä kautta uskottavana.

Kokouskäytännöt

Järjestäytyminen

Kainuussa sijaitsevien ja muiden vertailussa olevien kuntien osalla on eroa järjestäytymisen suhteen. Kainuun 3 vertailukunnassa ei ole nimettyjä jäseniä lainkaan ja ainoastaan Suomussalmella kunnan maaseutusihteeri toimii kyläparlamenteissa sihteerinä. Puheenjohtajuus kiertää Suomussalmella kylittäin sen mukaan, millä kylällä kulloinkin kokoonnutaan. Kajaanissa ja Kuhmossa kokoukset järjestäytyvät aina tilaisuuden alussa. Yleisesti ottaen Kainuun vertailukunnat ovat esimerkkejä vahvasta vapaamuotoisuudesta. Vaikka em. vapaamuotoisuus tuo vaaratekijänä löysän kiinnittymisen ja sen kautta sitoutumisongelman, ei sitä kuitenkaan Kainuun 3 tapauksessa ole mainittavammin ollut.

Muissa vertailukunnissa vuoropuhelufoorumit ovat olleet järjestäytyneempiä kuin Kainuun vertailukunnissa. Käytäntönä on mm., että puheenjohtaja on nimitetty 2 vuodeksi tai pidemmäksi ajaksi. Sihteerikin on tavallisesti yhtä lailla nimitettynä ryhmälle. Lisäksi kunnan kautta on nimettyinä omat edustajat vaikkakaan nimittäminen sinällään ei merkittävästi näy vahvistaneen henkilöiden sitoutumista toimintaan. Kylien edustajille tilaisuudet ovat avoimia ja on toivottavaakin, että kyliltä tulisi useampi edustaja kokouksiin. Kuitenkin tieto kulkee ainoastaan kunkin kylän nimetylle yhdyshenkilölle, jonka tiedottamisen varassa tilaisuuksiin kutsuminen on muiden kyläläisten osalta. Samanlainen käytäntö kylien edustajien osalla vallitsee myös Kainuun vertailukunnissa.

Yleensä kokoukset ovat luonteeltaan vapaamuotoisia ja joustavat esityslistat antavat mahdollisuuden asioiden esille tuomiseen jokaisen osallistujan omista lähtökohdista. Kokouksissa on yleisesti pyritty välttämään kankeutta ja virallisuutta, jotta puhuminen ja kannanotot olisivat mahdollisimman houkuttelevia tuoda esille. Puheenjohtajan varassa on kuitenkin kokousten työjärjestyksen pitäminen mielessä eivätkä keskustelut saa liiaksi rönsyillä ja pitkittää kokouksia. Vaikka vapaata sanaa saisikin erinäisissä kokouksissa esittää jopa lähes rajattomasti, keskustelun täytyy pysyä rakentavassa hengessä eikä etenkään politikoinnin saa antaa sotkea asukas–viranhaltija–päättäjä-vuoropuhelua.

Avoimuus

Vaikka Kainuun ulkopuolisissa vertailutapauksissa kunta oli nimittänyt omat edustajansa ryhmään ja asukkaiden osaltakin kutsut kokouksista lähtevät tavallisesti nimetyille yhdyshenkilöille, ovat kokoukset avoimia kaikille asiasta kiinnostuneille. Kylille lähetyissä kutsuissa on usein nimenomaisesti toivottu, että tultaisiin

kokoukseen ”isommalla porukalla”. Lehdistö on myös tavallisesti kutsuttu paikalle ja senkin avulla pyritään kokouksista ja siellä keskusteltavista asioista saamaan mahdollisimman läpinäkyviä. Periaatteena on, että yhdessä esittäen asioilla on suurempi paino verrattuna asiaan yksittäisen kylän esittämänä. Avoimuus ja julkisuus edesauttavat tätä lähtökohtaa.

Tiheys, paikka ja kesto

Kokoontumisten osalta on tärkeää ennen kaikkea se, että niitä järjestetään säännöllisesti eikä pidetä kokousten välissä liian pitkiä taukoja. Yleisesti kokoontumistiheys on 4–6 kertaa vuodessa, mutta Kainuun tapauksissa kokoontumiskertoja on vähemmän – tavallisesti 2 kertaa; ensimmäinen kokoontuminen on keväällä ja toinen kokoontuminen on loppuvuodesta. Kainuun tapauksissa kokoonnutaan kuitenkin tarvittaessa useamminkin.

On tavallista, että ryhmät kokoontuvat eri kylillä vuorotellen edellyttäen luonnollisesti kokoontumistilamahdollisuutta. On myös kokoonnuttu kunnan virastotalolla, joskin haastatteluissa kannatettiin kylillä kokoontumista. Tämä siitä syystä, että joissakin tapauksissa on virastotalolle kokoonnuttaessa saatu vähemmän kylien väkeä mukaan. Kokousten keston ei mielellään pitäisi ylittää kahta tuntia, vaikkakin tästä oltiin myös eri mieltä. Ilta-ajankohta, jota kokoukset käytännössä edellyttävät, rajoittaa jo itsessään kokousten pitkittymistä. Osa kokouksista on pidetty myös pidempinä seminaarin luonteisina tilaisuuksina päiväsaikaan viikonloppuna.

Kokousten oheen on myös toisinaan järjestetty muunlaistakin toimintaa. Tästä esimerkkinä voisi mainita joulun alla pidettävän kokoontumisen yhteydessä nautittu, talkoilla valmistettu jouluateria, joka on tarjottu osallistujille edulliseen hintaan.

Jossakin määrin kävi ilmi, että virka-ajan ulkopuolella etenkin iltaisin kokoonnuttaessa johtavia viranhaltijoita tulee usein vähän mukaan kokouksiin. Asia on eri, mikäli tiettyyn teemaan liittyen on erikseen pyydetty jotakin viranhaltijaa kokoukseen. Mutta etenkin kokouksen käsitellessä yleisempiä asioita, olisi johtavien viranhaltijoiden suotavaa olla mukana jo asiantuntijuuden perusteella. Kylien näkökulmasta kritisoitiinkin tärkeiden viranhaltijoiden usein ylimalkaiseksi koettua suhtautumista ryhmän kokouksiin. Tähän liittyy toisinaan myös se, ettei viranhaltijoilla läheskään aina ole riittävän selkeää käsitystä ryhmän toiminnasta. Kynnystä viranhaltijoiden puutteellisen osallistumisen ongelmaan madaltaa jonkin verran arkipäiväajankohta ja kokouksen sijaintipaikka virastotalolla. Tämä puolestaan karsii kylien edustusta.

Teemat

Kiinnostavuuden kannalta on osoittautunut hyväksi järjestää kokous jonkin puhuttelevan ja ajankohtaisen teeman ympärille. Osa kokoontumisista on tutkimuskohteena olleissa tapauksissa ollut seminaarityyppisiä ja niihin on kutsuttu aina asiantuntija kuhunkin teemaan liittyen. Usein asiantuntija on ollut omassa kunnassa työskentelevä viranhaltija ja näin on saatu viranhaltijoita tutustumaan kyläläisiin ja kylien tilanteisiin laajemmalla, yhteisellä kokoonpanolla. Mikäli teema on ollut erityisen ajankohtainen ja koskettava (mm. jätevesiasiat), on osallistujia ollut poikkeuksellisen runsaasti paikalla.

Muutamassa vertailukunnassa kokouksen aikana päätetään jo ainakin alustavasti, mikä on seuraavan kokouksen teema. Kokouksissa ei kuitenkaan ole tavallisesti

päätetty vielä seuraavan kokouksen tarkkaa ajankohtaa, mutta sen sijaan pitopaikka on usein päätetty. Suomussalmi on vertailukunnista täsmällisin päättämään seuraavan kokoontumisen tarkka ajankohta ja kokoontumispaikka, joka kiertää kylittäin.

Erityisesti Kajaanissa ja Suomussalmella on järjestetty kokouksia, joissa ei ole ollut varsinaisesti ajankohtaista teemaa vaan kylät ovat kukin vuorollaan esitelleet mm. kyläsuunnitelmistaan nousseita asioita. Näihin kokouksiin osallistuneet viranhaltijat ja päättäjät ovat kuunneltuaan kyläläisten puheenvuoroja pohtineet yhdessä kylien edustajien kanssa, millä lailla asioita voidaan viedä eteenpäin. Kunta on osaltaan ollut edesauttamassa asioiden etenemistä, mutta kylätoimijoilla ja heitä tukevilla tahoilla on ollut suurin merkitys. Kunnan läsnäolo on kuitenkin ollut erittäin tärkeä etenkin Kajaanin tilanteessa, sillä maaseutuohjelman toteuttaminen käy suoraan yhteen kylien tarpeiden toteuttamisen kanssa.

Kajaanin maaseutuohjelman kautta on syntynyt kaupungin organisoimana ja koolle kutsumana nk. kärkihankemenettely. Kyliä pyydetään vuosittain esittämään kirjallisesti 1–3 tärkeimmäksi katsomaansa kärkihanketta ja toimittamaan ne yhdyshenkilölle kaupunkiin. Kylä- ja asukasyhdistyksiltä saatujen kärkihankkeiksi täsmennettyjen tarpeiden pohjalta järjestetään erillinen tilaisuus, johon kaupunki kutsuu mukaan kaikki ne paikalliset ja maakunnalliset tahot, jotka voivat viedä tarpeita eteenpäin. Jokaisen kylä- tai asukasyhdistyksen esittämät kärkihankkeet käydään ryhmän kanssa erikseen läpi aina kyseessä olevan kylän edustajan tai edustajien kanssa. Menettelyä on kokeiltu hieman kevyemmin toteutettuna myös Kuhmossa. Kokemukset ja tulokset ovat olleet hyviä.

Julkisuus

Tilaisuuksissa käytävät keskustelut ovat luonteeltaan sellaisia, että niiden on nähty tärkeäksi olla julkisuudessa. Julkisuus ja esilläolo ovat myös erityisen tärkeitä silloin, kun toimintaa ollaan vasta käynnistämässä ja vakiinnuttamassa säännölliseksi. Kaikki vertailussa olleet ryhmät olivat osanneet hyödyntää hyvin etenkin paikallislehteä, joka myös poikkeuksetta mielellään teki juttuja asukkaiden arkipäivään ja heidän tarpeisiinsa liittyvistä asioista. Vertailukunnista ainoastaan Kajaani ja Kuhmo hyödynsivät julkisuutta vähemmän. Etenkin paikallislehti on se media, joka tavoittaa parhaiten oman alueen asukkaat ja paikallisia asioita koskevat jutut luetaan haastatteluista saatujen kokemusten mukaan usein tarkkaan.

Kyläsuunnitelmat

Kyläsuunnitelmat toimivat usein kokouksissa keskustelujen kautta syntyvän vuoropuhelun sisältönä. Lisäksi ajan tasalla olevat kyläsuunnitelmat toimivat kyliltä tulevien tarpeiden esittämisessä hyvinä viestivälineinä. Ne ovatkin kaikissa vertailukunnissa tärkeinä pidettyjä dokumentteja viestinnässä viranhaltijoiden ja päättäjien suuntaan. Kyläsuunnitelmien painoarvoa lisää se, että ne ovat koottuja tietopohjia, jotka perustuvat todellisiin lähtökohtiin suunnitelmallisesti. Kyläsuunnitelmat onkin näin ollen koettu luonteviksi asiapapereiksi kokouksissa käytävälle vuoropuhelulle. Ongelmana vertailukuntien kylien ja asukasyhdistysten kohdalla oli kuitenkin se, ettei läheskään kaikilla kylillä ole ajan tasalla olevaa kattavaa kyläsuunnitelmaa. Se, että toisilla kylillä sellainen on, muttei kaikilla, voi painottaa keskustelujen aiheita liiaksikin. On myös nähty, että ne tavallisesti hiljaisemmat kylät, joilla ei ole omaa kyläsuunnitelmaa, jäävät herkästi pois kokouksista vaikka niiden läsnäolo olisikin suotavaa. Kylien tarpeiden eteenpäin

meneminen saa lisää painoa ja toteutumisen mahdollisuuksia, mikäli kyläsuunnitelmissa esiintyviä asioita kootaan ja koostetaan yhteen. Kyläsuunnitelmista näkee helposti, ettei toimenpiteiden osalla kunta ole useinkaan ainoa tai edes keskeinen kumppani. Lisäksi suunnitelmista näkee luontevasti, kuinka paljon kylä itse omalla aktiivisuudellaan panostaa asioiden toteuttamiseen mm. talkootyöllä.

4 Hyviä käytäntöjä toiminnassa

Tähän lukuun kootaan haastatteluista ja arkistotiedoista saadun tiedon perusteella kokemuksia, jotka ovat osoittautuneet toiminnan kannalta myönteisiksi ja toimintaan myönteisesti myötävaikuttaviksi. Hyviä käytäntöjä on suotavaa soveltaa vastaavantyyppistä toimintaa käynnistettäessä tai olemassa olevaa toimintaa kehitettäessä.

Hyvät käytännöt toiminnan käynnistämisessä

Asukaslähtöisyys on luonnollisesti toiminnan pysyvyyden ja luontevan lähtökohdan kannalta ehdoton edellytys. Ulkopuolelta ohjattuna tämän kaltaisella toiminnalla ei ole pitkää tulevaisuutta. Kunnalta se edellyttää myös tietynasteista yleistä hyväksyntää tällaiselle kansalaistoiminnan ilmenemismuodolle ja sitoutumista siihen jo heti käynnistysvaiheessa. Sitoutuminen voi toki vahvistua myöhemmin toiminnan vakiintuessa ja saadessa uskottavuutta ja näyttöä. Kyläparlamentin tai vastaavan ryhmän on näyttävä ulospäin riittävän jämäkkänä ja vahvana. Nämä argumentit ovat selkeästi toteutuneet kaikissa kohteena olevissa toimintamalleissa, mutta Kainuun kunnissa kuntaorganisaatiot olivat jo lähtökohtaisesti sitoutuneet toimintaan maakunnallisen EU-rahoitteisen kehittämishankkeen taustatyön tuloksena. Lisäksi Kainuussa kehittämishankkeeseen liittyvä koulutus vahvisti osapuolten sitoutumista. Kajaanin osalta puolestaan maaseutuohjelma vahvisti sitoutumisedellytystä.

Kun aloite toiminnan käynnistymiselle on asukaslähtöistä, on tärkeää saada etenkin alkuvaiheessa ennen toimintamuodon vakiintumista ulkopuolista tukea. Käytännössä jokainen tässä työssä kohteena ollut ryhmä oli saanut etenkin aloitusvaiheessa enemmän tai vähemmän asiantuntija-apua toiminnalleen. Se, mikä taho tai kuka henkilö on tässä suhteessa avainasemassa, vaihtelee sen mukaan, missä päin maata kunta sijaitsee. Käytännössä Kainuun ulkopuolisissa tapauksissa tukea antanut henkilö oli joko alueen kyläasiamies tai vastaava henkilö, johon oltiin aloitteen tehneiden henkilöiden toimesta yhteydessä. Tuen tarve ei ole niin suuri, mikäli ainakin osalla kyläaktiiveista on kokemusta osallistuvasta suunnittelusta ja ryhmädynamiikasta tai riittävän vahvat verkostot etenkin kuntaorganisaatioon.

Käynnistämisvaiheessa sitoutuminen on avainsana, jonka täytyy toteutua, jotta toiminta on uskottavaa. Erittäin tärkeää on asukkaiden mobilisoituminen ja sen myötä yleisesti tunnustetun tahtotilan löytäminen. Tällaiseen kylähenkeä ilmentävän yhdessä

toimimisen ja vaikuttamisen tilaan pääsyä edesauttaa jokin yhteiseksi koettu uhka, joista selvimpänä esimerkkinä on Ilmajoen tapaus (kyläkoulukysymys, joka johti Kampuskylähankkeen syntyyn).

Vaikka kunta ei alussa ottaisikaan kylien joukkovoimaa sille kuuluvalla vakavuudella, tuovat näkyvyys, tulokset ja toiminta sinällään kuntaorganisaationkin mukaan. Tästä parhaimpana esimerkkinä oli Kittilän tapaus, jossa kylien neuvostolla on takanaan hyvin pitkä taival ja sen kautta syntynyt voima.

Kunnan mukaan saannin määrittely on kuitenkin ongelmallista, sillä siinä onnistuminen on lopulta jokaisen subjektiivisen tulkinnan varassa. Kunnan sitoutumisen voi nähdä kuitenkin osallistumisena kokouksiin, sanoista ja ennen kaikkea teoista. Voidaan näin puhua maaseutumyönteisistä tai vaikkapa asukasosallistumismyönteisistä kunnista. Tässä työssä tästä selkeimpänä esimerkkinä oli Leppävirta. Verkostoilla on voimaa – käytännössä monella aktiivisella toimijalla on henkilökohtaisia suhteita kuntaan. Näitä on osattava ja niitä onkin osattu käyttää tehokkaasti.

Kainuun vertailukuntien tilanne poikkesi muista kunnista sikäli, että maakunnassa oli toteutuksessa laaja 3-vuotinen kehittämishanke, joka vielä jatkui toisen muotoisena seuraavat 3 vuotta. Hankkeen kautta oli saatavissa paljon asiantuntijaohjausta ja sen kautta oli luonteva kanava vaikuttaa asenteisiin ennen kaikkea kunnissa. Koulutus nousi kuitenkin kenties tärkeimpään rooliin vuoropuhelun vakiintumisen suhteen. Koulutus yhdisti asukkaita, viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä säännöllisesti keskinäiseen vuorovaikutukseen. Yhdessä toteutetut kehittämis-, ideointi- ja suunnittelutilaisuudet lähensivät osapuolia toisiinsa. Parhaiten tämä näkyy Suomussalmella, jossa osapuolten keskinäisen vuoropuhelun voi nähdä kehittyneen vajaan 10 vuoden aikana suorastaan erinomaiseksi.

Kuten jo aikaisemmin on todettu, vuoropuhelun kehittämiseen liittyvän koulutuksen olisi oltava osapuolia kiinnostavaa ja ennen kaikkea siitä olisi oltava jokaiselle osapuolelle hyötyä. Kuhmon ja Suomussalmen tapauksessa koulutus kesti 9 kuukautta ja koulutuspäiviä oli jaettu 2 tai 3 jokaiselle kuukaudelle. Koulutukseen oli sisällytetty myös kyläsuunnitelmien laadintaprosessi, mikä vahvisti entisestään tuloksellisuutta.

Toiminnan näkyminen julkisuudessa

Käytännössä jokaisessa tutkitussa tapauksessa etenkin paikallislehdistö on uutisoinut toiminnan kautta syntyviä asioita myönteisessä valossa. Usein käytäntönä on myös ollut, että lehden toimittaja on ollut läsnä kokouksissa tai ainakin lehden toimitukseen on lähetetty kokousmuistio uutisoitavaksi. Haastatteluissa nähtiin yleisesti, että etenkin toiminnan alkuvaiheessa julkisuus on tärkeää uudenlaisen toimintamuodon saattamisessa yleiseen tietoisuuteen. Lisäksi miltei jokaisessa haastattelussa todettiin selkeästi julkisen sanan tärkeä merkitys myös osana asenneilmaston muokkausta myönteisemmäksi omaehtoiselle kehittämistyölle.

Hyvänä julkisuutta tuovana kanavana voidaan pitää myös toiminnan näkymistä www-sivuilla. Tätä mahdollisuutta on hyödynnetty vain vähän, vaikka tietoverkkojen merkitys ja sen rooli tiedonlevityskanavana on jatkuvassa kasvussa. Ainakin kokousten muistiot olisi suotavaa olla näkyvillä www-sivuilla samoin kuin seuraavan kokouksen ajankohta sekä muut ajankohtaiset toimintaa koskevat asiat. Web-sivuja on hyödynnetty merkittävämmin lähinnä Ilmajoen tapauksessa, jossa sivut sijaitsevat yhteistyöryhmän alulle saattaneen Luoman kyläseuran www-sivujen sisällä:

http://www.netikka.net/luomankylaseura/yhtryhma.htm. Kainuun 3 vertailukunnassa hyödynnetään jossakin määrin maakuntaan rakennettua kyläportaalia. Näissäkin tapauksissa kyläportaalia käytetään lähinnä ajankohdan tiedottamisessa sivujen kalenteritoiminnon kautta.

Kyläsuunnitelmien merkitys

Ajan tasalla olevat kyläsuunnitelmat nähtiin yleisesti tärkeäksi tekijäksi asukkaiden tarpeiden esille nostamisessa ja tiedon viennissä eri tahoille. Niillä nähtiin olevan myös oleellinen merkitys tiedonvientivälineinä vuoropuhelufoorumeissa. Erityisesti kyläsuunnitelmien tärkeys korostui niissä kunnissa, joissa ajankohtaisena asiana oli kunnan maaseutuohjelman valmistelu tai toteutus. Kyläsuunnitelmia oli kuitenkin vaihtelevasti olemassa eikä niitä sen vuoksi voinut riittävästi hyödyntää em. tarkoituksissa.

Kainuun kunnat erottuivat tältä osin selvästi muista tutkituista alueista, sillä toimivia, ajan tasalla olevia kyläsuunnitelmia on Kainuussa yleisesti ottaen runsaasti. Kaiken lisäksi Kainuussa kyläsuunnitelmat on laadittu tietynlaiseen yhteiseen formaattiin, jolloin niiden koostaminen ja eri aihepiirien yhdistäminen voidaan toteuttaa helpommin (Liite 3). Kaiken lisäksi tiivistetyt, taulukkomaiset kyläsuunnitelmat ovat nopealukuisia ja helppoja pitää ajan tasalla. Kainuussa kyläsuunnitelmien laadinta lähtikin liikkeelle jo 2000-luvun alussa, kun suunnitelmia alettiin kehittää kylillä EU-rahoitteisen maakunnallisen kylien kehittämishankeen ja erillisen koulutushankkeen tuella. Kyläsuunnitelmien laadintaprosessi toteutettiin soveltaen seuraavanlaista, kuvassa 1 esitettyä menetelmää:

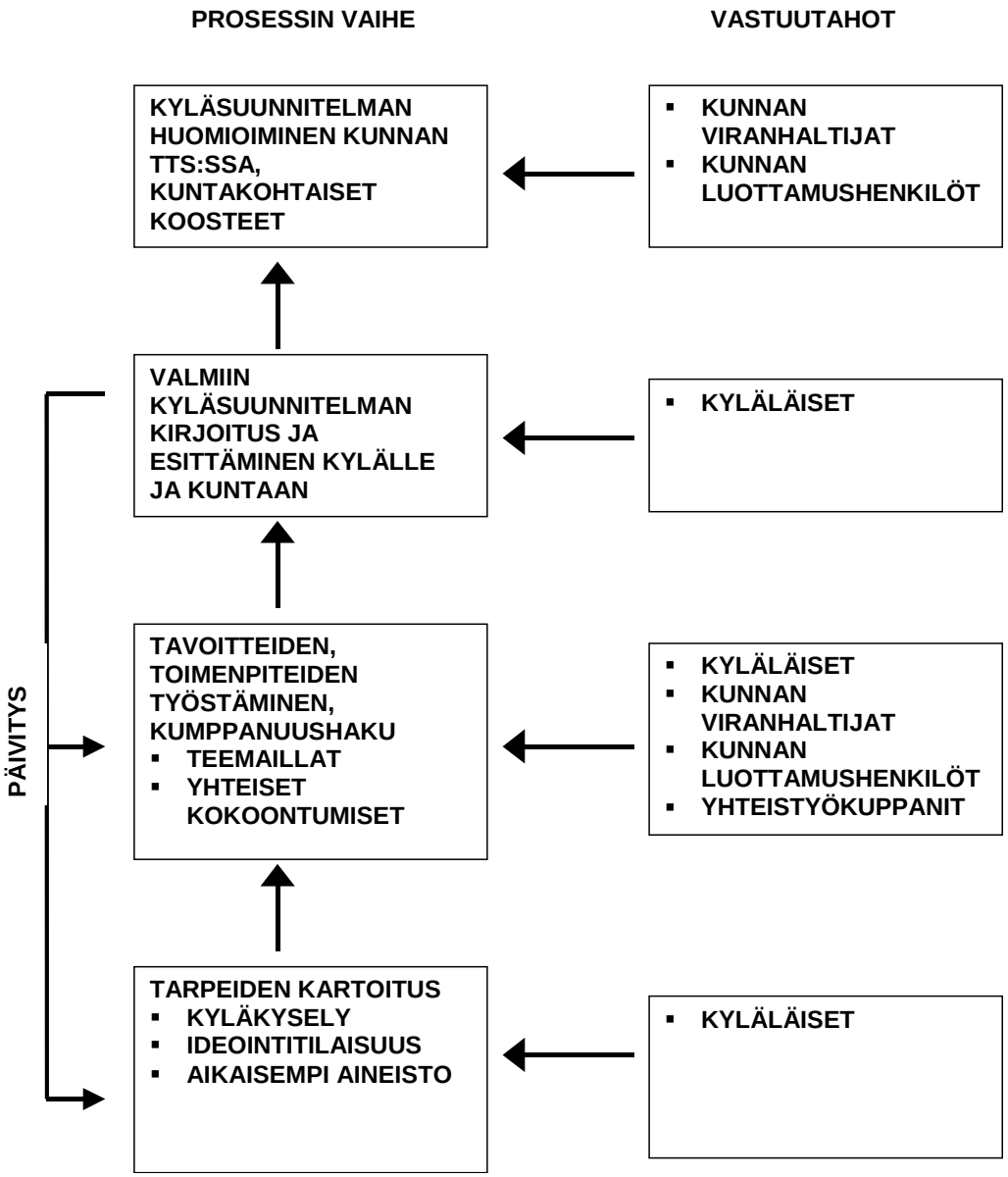

Kuva 1. Pelkistetty kyläsuunnitelman laadintamenetelmä.

Kyläsuunnitelmien laadinnassa kylien asukkailla on etenkin alkuvaiheessa keskeinen rooli. Suunnitelmien laadinnan ensimmäisenä toimenpiteenä on kyläläisten tarpeiden kartoitus. Tarpeiden selvittäminen on välttämätöntä, sillä kyläsuunnitelman on perustuttava todellisiin, asukkaita konkreettisesti koskettaviin lähtökohtiin. Yleensä kylillä on päätetty kerätä tietoa kaikkiin talouksiin suunnatulla kyselyllä. Kyselylomakkeiden palautuspisteitä on tavallisesti useita. Täytettyjä kyselylomakkeita saadaan runsaimmin takaisin, mikäli kyläyhdistys tai -toimikunta organisoi henkilökohtaisen käynnin taloissa keräilyn merkeissä. Joillakin kylillä puolestaan on toteutettu erillinen ideointitilaisuus, jonka luonne ja ilmapiiri pidetään mahdollisimman vapaana. Hyväksi on myös osoittautunut kyselyn ja erillisen ideointitilaisuuden yhdistelmä.

Kun tiedot kylän asukkaiden tarpeista on kerätty, seuraa tätä vaihetta mieluiten mahdollisimman pian toteutettuna kyläsuunnitelman työstäminen. Eri kylillä on

toimittu tapauskohtaisesti eri tavoin, mutta kaikissa tapauksissa on ollut tärkeää saada koolle mahdollisimman paljon niitä asukkaita, jotka ovat valmiita sitoutumaan kyläsuunnitelmassa nousevien asioiden eteenpäin vientiin. Kainuussa toteutetun maakunnallisen kehittämishankkeen vastuuhenkilöt olivat lähes poikkeuksetta apuna laadintaprosessissa. Kunnan läsnäolo ja osallistuminen on toteutunut kuntakohtaisen yhdyshenkilön kautta. Suunnitelman runko on saatu toisinaan puhtaaksikirjoitusta vaille valmiiksi jo yhden kokoontumisen tuloksena, mutta melko usein työstäminen on vaatinut vielä ainakin yhden kokoontumiskerran.

Kyläsuunnitelman valmistuminen on vaatinut yleensä vähintään 3 yhteistä kokoontumisiltaa kylillä. Ensimmäisen tilaisuuden sisältönä on ollut kyläsuunnitelmasta ja sen tarpeellisuudesta käyty periaatekeskustelu ja vastuutukset. Toinen kokoontuminen on käsittänyt kyselylomakkeen suunnittelun ja tiedon keruun käytännön kysymyksistä sopimisen. Muutamassa tapauksessa on järjestetty kyselyn toteutuksen sijasta ideailta, joka on ollut siten toisen kokoontumisen sisältö. Suunnitelman työstäminen on pyritty tekemään mahdollisimman intensiivisesti ja nopeatahtisesti, sillä vaarana ovat innostuksen hiipuminen ja henkilöiden vaihtuminen tilaisuuksissa, jos työstäminen vie runsaasti aikaa ja eri kokoontumiskertoja. On eduksi, mikäli on mahdollista hyödyntää aikaisemmin kerättyä materiaalia kyläläisten tarpeista tai on käytettävissä peräti olemassa oleva aiempi kyläsuunnitelmapohja.

Niin kuin kuvan 1 esittämästä kaaviosta huomaa, kyläsuunnitelman laadinta nojaa asukkaiden oman aktiivisuuden varaan. Tästä syystä onkin suositeltavaa käyttää alueen omia tukitahoja (esim. kyläasiamies) apuna työssä, etenkin prosessin vetämisessä, mikäli kylällä ei ole aikaisempaa kokemusta vastaavanlaisista valmisteluprosesseista. Kunnan mukanaolo on suositeltavaa jo tavoitteita aseteltaessa, jotta molemminpuolinen ajan tasalla oleminen taataan riittävän aikaisin.

Hyviä kokemuksia kokouskäytännöistä

Kokousten teemoittaminen on osoittautunut hyväksi menetelmäksi saada osallistujia mukaan kokouksiin. Jos teema on ollut ajankohtainen ja puhutteleva, väkeä on saattanut olla hyvinkin runsaasti paikalla. Luonnollisesti paikalle on pyydettävä teemaan liittyvä ja asioihin vaikuttamaan pystyvä asiantuntija. Pelkän tiedonjaon ohella on hyvä myös kuulostella paikalla olevien kylien ajankohtaisia kuulumisia, joten vähintään kunnan läsnäolon lisäksi olisi paikalla hyvä olla muidenkin viranomais- tai kehittäjätahojen edustajia.

Kokoukset on syytä sopia hyvissä ajoin etukäteen. Yleistä on ollut käytäntö, että seuraavan kokoontumisen ajankohta ja pitopaikka sovitaan kokouksen yhteydessä. Toisinaan on myös jo nostettu esille ainakin alustavasti seuraavan kokoontumisen teema. Yleistä ja suositeltavaa on, että kokoonnutaan kylillä aina vuorotellen. Silloin kokouksen yhteydessä on jo syytä sopia myös seuraavan kokouksen pitopaikka. On myös tilanteita, jolloin on hyvä kokoontua jossakin muualla, esim. virastotalolla.

Suomussalmella on hyvin toimivaksi perinteeksi muodostunut, että jokaisessa kokouksessa eri kylillä vuorotellen puheenjohtajana toimii kyseisen isäntäkylän kyläyhdistyksen puheenjohtaja. On kuitenkin välttämätöntä, että sihteeri on tällöin pysyvä. Suomussalmella sihteerin tehtäviä hoitaa kunnan maaseutuasiamies. Puheenjohtajuuskin voi siis Suomussalmen hyvää esimerkkiä noudattaen olla vaihtoehtoisesti kiertävää, joskaan kovin monessa tässä työssä kohteena olevassa

ryhmässä tällainen käytäntö ei toimisi hyvin. Ainakin aluksi on syytä turvata järjestäytyminen pysyvämmillä ratkaisuilla.

Kunnan laajuinen maaseutuohjelma

Kunnan maaseutualueet kattavasta maaseutuohjelmasta hyvänä esimerkkinä on Kajaanin tapaus, jossa on alkamassa jo kolmas maaseutuohjelma. Useamman vuoden kautta saadut kokemukset osoittavat, että toimiva ohjelma on suositeltava prosessi viedä kylien asioita eteenpäin yhteistyössä kunnan kanssa. Arvo näkyy etenkin siinä, että kunnan sitoutuminen ohjelmaan tulee vankemmaksi ja myös siinä, että maaseutuohjelma virallisena asiakirjana sitouttaa herkemmin mukaan myös kylien kannalta tärkeimpiä yhteistyökumppaneita. Yhteistyökumppanit ovat Kajaanin tapauksessa olleet mukana jo ohjelman valmistelutyössä. Koska ohjelma-asiakirjalla tulee olla valtuuston hyväksyntä, sen painoarvo sitouttamisen kannalta on vahva. Toki ohjelma sinällään on varsin yleinen, mutta sen toteutumisen seurannan järjestely takaa ohjelmaan kirjoitettujen asioiden valvomista. Kajaanissa tämä on järjestetty muodostamalla erityinen seurantaryhmä, jonka on nimittänyt kaupunginhallitus.

Maaseutuohjelman merkitys näkyy etenkin siinä, että ohjelman toteuttamisen kautta kylillä on paremmat mahdollisuudet saada vietyä tarpeitaan eteenpäin. Tietenkin se edellyttää ohjelman toteuttamiseen sitoutuneiden tahojen ja kunnan eri vastuualueiden todellista mukana olemista käytännön toteutuksessa. Ohjelman puitteissa voi nostaa esille myös uudenlaisia toiminnan muotoja, kuten Kajaanissa on tehty.

Kajaanissa on muodostettu yhtenä toimintamuotona ns. kärkihankemenettely kylien hankkeita eteenpäin vieväksi prosessiksi. Tässä mallissa aloitteen tekee kaupunki maaseutuohjelman kautta. Sen toimesta lähetetään kylille pyyntö nimetä 1–3 tärkeimmiksi katsomaansa kärkihanketta ja kuvaamaan sekä perustelemaan ne lyhyesti. Kaupungin toimesta kärkihankkeet listataan ja koostetaan käsiteltäväksi maaseutuohjelman seurantaryhmässä. Prosessi jatkuu siten, että kärkihankkeita varten kaupunki kutsuu erikseen järjestettävään tilaisuuteen kaikkien niiden tahojen edustajat, jotka voivat osaltaan viedä eteenpäin kylien esittämiä kärkihankkeita. Jokainen kylä on vuorollaan osallisena keskustelemassa eri tahojen edustajien kanssa ja tavoitteena on aina löytää yhteisesti hyväksytty tie, miten asiat viedään toteutukseen ja mikä kylän oma rooli on kunkin hankkeen eteenpäin viemisen prosessissa. Kärkihankemenettely toistuu vuosittain ja kirjeet kylille lähtevät pääasiassa keväisin. Kaupungilla ei ole toimintaa varten mitään ylimääräisiä henkilöresursseja vaan kaikki prosessiin liittyvä työ tehdään muun virkatyön ohella. Kaupungilla on toimintaan erikseen nimetty yhdyshenkilö.

Kylien asukkaiden aktiivisuudella ja aloitteellisuudella on tärkeä osuus maaseutuohjelmaidean esiin nostamisessa kunnassa. Leppävirran tapauksessa tämä näkyi siten, että kyläneuvoston taustatyön tuloksena kunnassa tehtiin valtuustoaloite kuntakohtaisen maaseutuohjelman laadinnasta. Ajatuksen eteenpäin viennissä kyläneuvostolla on niin ikään ollut keskeinen rooli. On suositeltavaa, että etenkin asukkaiden aktivoinnin suhteen apuna käytettäisiin alueella toimivia tukitahoja. Leppävirran tapauksessa alueella toimiva maaseudun kehittämisyhdistys on antanut vapaaehtoistoimijoille merkittävää apua prosessin ohjaamisessa.

Tulokset

Vuoropuhelufoorumin tärkeänä elementtinä on toisaalta vuorovaikutuskanavana toimiminen ja toisaalta se ryhdistää kylien välistä yhteistyötä voimistaen kyliltä

tulevaa ääntä. Haastatteluissa korostui myös tarve saada yhteisellä toiminnalla aikaan näkyvää tulosta, jota ei olisi syntynyt ilman ryhmän olemassaoloa. Tuloksilla voidaan perustella ryhmän tarvetta ja tarkoituksenmukaisuutta ja niillä voidaan houkutella uusia kyliä osallistumaan toimintaan, sillä käytännössä osa kylistä on poikkeuksetta joko poissa kokonaan tai harvoin ja näkymättömästi mukana taustalla. Tulosten esille nostamisessa on lehdistön kautta tuotetulla julkisuudella ollut huomattava merkitys.

Esille nousi toiminnan myötä syntyneinä monenlaisia tuloksia, joilla kaikilla on ollut merkittävä paikallinen merkitys. Näistä esimerkkeinä voisi mainita:

- kylien asukkaita palvelevan liikunnanohjaajan saaminen,
- uimarannan kunnostus rakenteineen,
- mönkijäradan rakentaminen
- raviratahankkeen eteneminen ja toteutuminen
- retkeilytaukopaikkojen ja laavujen rakentaminen kylille
- katuvalojen saaminen eri kylille
- myönteisiin muutoksiin johtanut julkilausuma eduskuntaan sekä Liikenne- ja viestintäministeriöön Itellan toiminnasta maaseudulla
- lukuisia pieniä, virkamiespäätöksillä tehtyjä ratkaisuja erinäisiin ongelmiin ja tarpeisiin (mm. kunnan omistaman kiinteistön pitkään vuotaneen katon korjaus, maalaustarvikkeiden toimittaminen kylätalon maalaustalkoisiin jne.)

Yhdistysten ja järjestöjen välinen yhteistyö

Vapaaehtoistoimijoiden voimavarat ovat tavallisesti rajalliset. Vaikka tarmoa ja tekemisen intoa olisi paljonkin, ottavat käytännössä toistuvasti samat henkilöt vetämisen ja siitä seuraavan vastuun vapaaehtoistyön erilaisissa aktiviteeteissa. Rajoittavana tekijänä on usein aika, sillä toimija-aktiivit ovat usein mukana monenlaisessa toiminnassa ja aikarajoitetta korostaa, mikäli tällainen toimija on vielä perheellinen ja työssä käyvä henkilö.

Mitä pienempiin paikallisyhteisöihin mennään, sitä todennäköisempää on, että useat alueen yhdistykset tai seurat toimivat samojen aktiivien varassa. Tämä luonnollisesti hajottaa ja syö voimavaroja. Se johtaa myös tarpeeseen tehdä alueella toimivien yhdistysten välillä tiivistä yhteistyötä ja jopa yhdistää niitä keskenään, mikäli siihen löydetään yhteinen tahto. Mikäli yhteistyö eri yhdistysten välillä ei toimi, ollaan jo rajallisten voimavarojenkin suhteen vaikeassa tilanteessa.

Tässä työssä kohteina olleiden kyläparlamenttien ja vastaavien ryhmien sisällä ei noussut esille erityisiä ongelmia eri toimijoiden välisen yhteistyön osalla. Hyvänä käytäntönä eri yhdistysten vuorovaikutuksen suhteen voisi ottaa esimerkkinä Someron kylien neuvottelukunnan. Siellä neuvottelukunnan osanottajat koostuvat kyläyhdistysten ohella useista eri yhdistyksistä, jotka ovat ottaneet enemmän tai vähemmän vahvan roolin maaseudun kehittämistyössä. Näistä yhdistyksistä ja seuroista voisi mainita mm. maamiesseuran, urheiluseuran, Martat ja omakotiyhdistyksen. Somerolla on nähty selkeästi useiden eri toimijoiden yhteinen voima, mikä saadaan aikaan säännöllisellä vuorovaikutuksella muutenkin kuin vain

neuvottelukunnan kokoontumisten yhteydessä. Eri toimijaosapuolten kautta neuvottelukunnalla on käytössään hyviä verkostoja ja niiden kautta toiminta kulkee ristiin. Esimerkkinä akuutista tilanteesta oli vahva ja toimiva yhteistyö Vesiensuojeluyhdistyksen kanssa koskien kipeänä esillä olevaa jätevesiasiaa.

Rekisteröityminen – ainakin selkeät toimintasäännöt

Yksikään kyläparlamenteista tai vastaavista ryhmistä ei ollut rekisteröitynyt. Rekisteröityminen oli parissa tapauksista ollut jonkinasteisessa harkinnassa, mutta toimintaa on jatkettu muodollisesti vapaassa järjestyksessä. Rekisteröitymistä voisi perustella toiminnan jämäköitymisellä ja mahdollisuudella hallinnoida ulkopuolelta tulevaa rahoitusta. Varjopuolena on kuitenkin leimautumisen vaara suljetuksi ryhmittymäksi, jolloin toiminnan koko alkuperäinen tarkoitus häviää.

Kittilän tapauksessa rekisteröitymisen sijaan toimintaa on ryhdistetty kirjoittamalla selkeät ja sitovat säännöt toimintakäytännöistä. Tämän ansiosta mm. kunta tukee pienellä, mutta kyliä auttavalla panoksella toimintaa. Esimerkkinä tästä on kuljetuskustannuksista vastaaminen kylätoimijoille, jotta he pääsevät osallistumaan vähemmin kustannuksin vuotuisille Lapin kylätoimintapäiville. Koska Kittilän kylien neuvostolla ei rekisteröimättömänä toimijana ole mahdollisuutta hallinnoida rahaliikennettä, tämä ongelma on ratkaistu siten, että rahaliikenne on kierrätetty kyläyhdistysten kautta.

Kunnan vastaantulo pienissä kustannuserissä

Ryhmien kokoontumisessa kunta voi pienellä rahallisella panostuksellakin vahvistaa myönteistä ilmapiiriä vuoropuhelulle. Melko yleistä oli, että kunta kustansi kokoukseen osallistuneille kahvitukset myös niissä tavallisissa tapauksissa, kun kokoontumiset olivat kylillä. Huomattavan harvinaista oli se, että kunta olisi tullut vastaan kokoukseen osallistuneiden matkakuluissa. Tälle olisi kuitenkin ollut tarvetta etenkin niissä kunnissa, joissa etäisyydet nousevat kynnyksiksi. Kittilässä kunta kustantaa kylien neuvostolle kuljetuksen vuotuisille kylätoimintapäiville, Suomussalmi puolestaan kustantaa kahvitusten ohella kokouksiin osallistuville kyläläisille myös kilometrikorvauksen kylältä kokouspaikalle. Tämä on osoittautunut hyväksi ja tarpeelliseksi vastaantuloksi osallistumiselle pitkien etäisyyksien kunnassa nostaen myös kylien osallistumistasoa kokouksiin. Suomussalmella kyläparlamentti kokoontuu kuitenkin perinteisesti ja yhteisesti sovitusti vain keväisin ja loppuvuodesta – 2 kertaa vuodessa.

Iitissä kunta arvostaa kylien kyläsuunnitelmia ja myöntää jokaiselle kylälle, jotka ovat päivittäneet ja pitäneet kyläsuunnitelmansa ajan tasalla pienen avustuksen. Samansuuntainen käytäntö on myös Suomussalmella; Mikäli kyläsuunnitelma on päivitetty ja se toimitetaan kuntaan yhdyshenkilönä toimivalle kunnan maaseutusihteerille, kyseinen kylä saa korotettua toiminta-avustusta kunnalta.

5 Esille nousseita kriittisiä asioita

Seuraavaksi tarkastellaan hyvien käytäntöjen tarkastelun jälkeen niitä asioita, jotka ovat nousseet haastatteluissa ja arkistotiedon kautta esille kriittisinä, toimintaan kielteisesti vaikuttavina kohtina. Niihin törmää vääjäämättä toiminnan aikana, mutta ne pitää vain tiedostaa ja osata käsitellä. Kehittämistyössä kohdataan aina ristiriidassa olevia näkemyksiä ja poikittain olevia asioita tai eturistiriitoja. Niihin ei pidä takertua vaan etsiä yhdessä ratkaisua päästä ongelmista eteenpäin. Näin myös yhdessä toimiminen ja luottamus vahvistuvat. Em. ongelmat voidaan katsoakin olevan osana normaalia kanssakäymistä. Tässä aineistossa ei noussut esille mitään sudenkuoppia – vääränlaisiksi osoittautuneita tapoja tai toimintamalleja, jotka voisivat olla vahingoksi yhteistyölle tai vuorovaikutukselle.

Sitoutuminen

Toimintaan sitoutumisen puute koettiin yleisimmin epäkohtana tai kritiikin aiheuttajana. Viranhaltijoiden ja päättäjien osalla sitoutumisen puute heijastui ennen kaikkea poissa oloina kokouksista. Etenkin kunnanhallituksen jäsenten poissa olemista kritisoitiin ja joissakin keskusteluissa nousi esille keskeisten viranhaltijoiden osoittama vähäinen kiinnostus ryhmän kokoontumisia kohtaan.

Jonkin verran, joskin selvästi vähemmän pidettiin ongelmana sekä viranhaltijoiden että päättäjien osalta toisen tyyppistä sitoutumisen puutetta: Kokouksiin saatettiin kyllä osallistua, mutta yhteisessä tilaisuudessa annetut puheet tai jopa lupaukset eivät käytännössä johtaneet juuri minkäänlaisiin tekoihin. Sanat ja teot eivät siis kohdanneet ja olipa joidenkin keskustelujen perusteella toimittu jopa kokouksessa lausuttuja puheita vastaan myöhemmin. Kokouksiin osallistuminen saattoi toisinaan olla myös olemista vain kuultavana lähinnä asiantuntijaroolissa, kuten viranhaltijan läsnäolo jonkin kokousteeman puitteissa.

Kunnan- tai kaupunginhallituksen päättäjien läsnäoloa kokouksissa toivottiin erityisesti ja tämä odotus toteutuikin eri vertailutapauksissa yleisesti ottaen hyvin, joskin vaihtelevalla menestyksellä. Toisaalta joissakin keskusteluissa todettiin, että kunta nimittämällä omat edustajansa ryhmään pyrkiikin tällä tavoin kontrolloimaan ryhmää ja sen keskusteluja. Tästä esimerkkinä voisi lainata otteen keskustelusta koskien erästä tapausta:

> *”Puutteellista sitoutumista kunnan taholta osoittaa… että kunta yrittää päästä ohjaamaan … toimintaa ylhäältä päin mm. pyrkimällä itse nimittämään jäseniä. Aistittavissa on, että aktiivinen toiminta aiheuttaa viranhaltijoissa kiusaantumista ja aktiivisuutta tekisi mieli saada vaiennettua. Viranhaltijoilla ei ole aina riittävän selkeää käsitystä … toiminnasta. Luottamushenkilöiden osalta ryhmää pidetään eräänlaisena kilpailijana demokratialle eikä sen toimintaa oikein ymmärretä tai haluta ymmärtää … Etenkin johtavilla viranhaltijoilla ei näytä olevan kiinnostusta eikä aikaa osallistua kokouksiin”.*

Edellä esitetty lainaus osoittaa melko hyvin kipupisteen sijainnin. Kyläparlamentin tai vastaavan toimintamuodon merkitystä ei näissä tapauksissa ymmärretä tai ei ole edes kiinnostusta tai halua sitä ymmärtääkään. Viranhaltijoiden taas on liiankin helppo vedota kiireeseen eikä aikaa asioiden perusteelliseen selvittämiseen tahdo löytyä.

Ongelmat juontuvat paljolti yksittäisten viranhaltijoiden arvomaailmasta ja tavasta toimia. Keskusteluissa nousi mm. esille, että etenkin useita vuosia virkaa hoitanut viranhaltija mielellään hoitaa tehtäviään totutun kaavan mukaisesti ja kaikki poikkeava koetaan ylimääräiseksi rasitteeksi tai jopa uhaksi. Ajattelun tai toimintatavan muutosta on siis vaikeaa edes odottaa. Kunnassa saattaa myös olla tietty enemmän tai vähemmän valtaa pitävä ryhmittymä, jossa asukastoiminnalle ja maaseudun kehittäjien aktiivisuudelle ei anneta arvoa tai sitä pidetään jollakin tavoin uhkana.

Näiden vaikeasti ratkaistavien lähtökohtien ohella on helpommin käsiteltävissä oleviakin sitoutumisongelmia. Ne liittyvät kylien omaan aktiivisuuteen ja sitoutumiseen. Vaikka puutetta siinäkin esiintyi, nämä ongelmat koettiin yleensä pienemmiksi ja niihin saatettiin vaikuttaa monella tavalla, mm. tiedon kulun avoimuudella, toiminnan kautta saatavien tulosten kautta ja ajan kulun tuoman uskottavuuden kautta.

Viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden sitoutumisen puute ei noussut esille läheskään kaikissa keskusteluissa vaan esim. Ilmajoen ja Leppävirran tapauksissa jopa todettiin yhteistyön sujuvan hyvässä ja tuloksekkaassa hengessä. Toisaalta jokaisessa tapauksessa oli nähtävissä joitakin ongelmia vaikkakaan niitä ei nostettu esille eikä koettu kokous- ja keskusteluyhteystoimintaa haittaaviksi.

Sitoutumisen ongelmaan liittyvistä vaikuttamismahdollisuuksista käytiin myös keskustelua. Viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden osalta esille nousi vahvimmin hyödyn korostaminen. Tilanteen otaksuttiin muuttuvan paremmaksi, mikäli pystytään mahdollisimman selkeästi osoittamaan hyöty, mikä saadaan kyläparlamentin tai vastaavan ryhmän toiminnasta. Pääasialliseksi hyötyperusteeksi nousi keskusteluissa ko. foorumin yhteen kokoava luonne ja edustavuus. Kanssakäymistä kylien kanssa erikseen ei tarvitse käydä, kun kunnassa toimii kyliä yhteen kokoava foorumi, jossa voi käydä suoraan keskustelua kaikkien kylien edustajien kanssa. Foorumin kautta voidaan myös hoitaa merkittävää määrää kyliä koskevia asioita, mikäli sitä pidetään kunnan kyliä edustavana riittävän virallisena yhdyselimenä. Edellä esitetystä kenties paras esimerkki on Kittilän kylien neuvosto, jolla on takanaan pitkä historiallinen tausta. Alkuvaiheiden kangertelujen ja roolin hakemisen jälkeen sille on muotoutunut varsin merkittävä status kuntaan päin. Kainuussa taas on selkeänä hyvän vaikuttamisen esimerkkinä toimintojen käynnistämisen vaiheeseen ajoitettu koulutus, joka soveliaan aikataulutuksen ja kiinnostavan ohjelmansa ansiosta veti mukaansa

myös hyvin kuntien viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä. Esimerkki soveliaasta koulutusohjelmasta on esitettynä tämän raportin liitteessä 2.

Vetovastuun ohut pohja

Kainuun ulkopuolisissa toimintamalleissa nousi jossakin määrin esille vaara, joka liittyy aktiivitoimijoiden tärkeään rooliin ryhmässä ja sitä kautta toimijaverkoston ohuuteen. Eräässä haastattelussa ongelmaa kuvataan suoraan:

> *”Toiminta on ohuella pohjalla. Jos puheenjohtaja jättäytyisi pois, saattaisi koko yhteistyöryhmän toiminta kuihtua. Aktiivisuus lepää käytännössä yhden henkilön varassa. Ryhmässä voisi olla kyllä muitakin vastuun kantajia, mutta ei ole taattua, jatkuisiko toiminta enää entisenlaisena.”*

Muutamassa muussa haastattelussa nousi puolestaan esille hankaluus löytää puheenjohtajaa, sillä käytännössä puheenjohtajuus vaihtui yleisimmin 2 vuoden välein. Tämä saattoi johtaa pidempiaikaiseen puheenjohtajuuteen ja sen myötä toiminnan nojautumiseen liiaksi yhden henkilön persoonan varaan. Sama nojautumisen ongelma oli nähtävissä niissä toimintamalleissa, joiden syntymisessä yhden vahvan persoonan panoksella oli suuri paino.

Kainuun vertailutapauksissa edellä esitettyä ongelmaa ei esiintynyt, mikä johtuu jo aiemmin esitetystä erilaisesta vetovastuukäytännöstä. Kainuun tapauksissa puheenjohtajuus kiertää Suomussalmella siten, että kulloinkin kokouksen isäntänä olevalta kylältä valitaan kokoukselle puheenjohtaja. Kajaanissakin on viimeisten kokousten aikana sovellettu samaa varsin toimivaksi osoittautunutta käytäntöä. Kuhmon kyläparlamentin kokoontumisissa puheenjohtajaa pyydetään etukäteen ennen kokouskutsun lähettämistä. Käytännössä Kuhmon kyläparlamentin kevättalven seminaarityyppisessä kokouksessa puheenjohtajana toimii johtava tai muulla tavoin vahva paikallinen kunnallispoliitikko. Syksyisessä epävirallisemmassa tapaamisessa puheenjohtajana on etukäteen kutsuttu kylien edustaja tai kaupungin maaseutusihteeri.

Vetäjän - käytännössä puheenjohtajan tai sihteerin - merkitys on kaikissa toimintamalleissa tärkeä. Vaikka Kainuun vertailukunnissa puheenjohtaja vaihtuu kokouksittain, on kuitenkin tärkeää, että joku henkilö huolehtii käytännön asioista, joista tärkeitä ovat ainakin kokousten valmistelu ja kutsuminen koolle. Suomussalmella ja Kuhmossa maaseutusihteerit huolehtivat kyläparlamenttien käytännön asioista. Kajaanissa puolestaan maaseutuohjelman seurantaryhmällä on tässä suhteessa avainasema. Maaseutuohjelmaprosessi on vastuutettu kaupungin johtavalle viranhaltijalle, joka osallistuu myös kuntatiimin kokouksiin ja niiden käytännön järjestelyihin. Kainuun malleissa on syntyhistoriansakin kautta vahvat siteet kuntiin, millä onkin paljon hyviä puolia ryhmien olemassaolon perusteita ajatellen.

Henkilösuhteet

Haastatteluissa nousi suhteellisen usein esille tietynlainen vastakkainasettelu asukkaiden ja kunnan edustajien välillä. Kiistat ovat kuitenkin olleet pääasiassa soviteltavissa olevia asiakiistoja ja erilaisia näkemyksiä. Niistä keskustelu avoimesti ja yhteisymmärryksen löytäminen onkin yksi toimintamallin perustehtävistä.

Hankalammin käsiteltävä, joskin selvästi harvinaisempi ongelma löytyi myös asukkaiden keskuudesta. Joissakin keskusteluissa pidettiin ongelmana kylien välistä kyräilyä ja kateutta. Toki tällainen, usein henkilötasolle ulottuva jännite nähtiin kuuluvan vääjäämättä osana vapaaehtoista kehittämistyötä ja ryhmädynamiikkaa. Kuten eräässä keskustelussa todettiin: *”Aktiivinen toiminta on herkkää aluetta. Toiminnan olisikin tarjottava hyvä mahdollisuus tunteiden purkamiselle.”*

Toiminta voi kuitenkin vaarantua, mikäli kiistat nousevat liian näkyväksi osaksi kokoontumisia, koska niitä ei saada käsiteltyä. Eri näkemyksiä täytyy tiettyyn pisteeseen asti sietää ja antaa kaikille osapuolille tilaa purkautua. Vaarana on, mikäli puheenjohtaja sallii liiaksi kiistojen sävyttää kokouksia tai toisessa ääripäässä liian jyrkästi puuttuu kiistoihin eikä salli tämänkaltaista kriittistä keskustelua. Pahimmassa tapauksessa osapuolten välille jää mieli, että puheenjohtaja tai jopa koko ryhmä on puolueellinen ja suosii jotakin tai joitakin kyliä.

Koska esille nousee suhteellisen usein herkkiä asioita, etenkin puheenjohtajalta vaaditaan ”pelisilmää” ja ryhmädynamiikan hallinnan perustaitoja. Missään tämän työn kohteina olleissa ryhmissä ei esiintynyt merkittäviä ongelmia edellä esitetyn suhteen ja vetäjät olivat taitavia, kokeneita sekä luottamusta nauttivia henkilöitä. Yhdessä haastattelussa asia kiteytyi näillä sanoilla: *”Kylillä olevat kiistat ovat jossakin määrin syöneet sosiaalista pääomaa ja vaurioittaneet kateudella ja kyräilyllä yhteistyörakenteita.”*

Asemoituminen kuntakentässä

Jossakin määrin kriittisiä kannanottoja tuli siitä, että tämänkaltainen, sangen epämuodollinen toiminta ei kytkeydy kunnassa riittävästi mihinkään orgaaniin. Tämä johtaa herkästi siihen, että ryhmästä tulee sangen näkymätön eikä sen ääni kuulu riittävästi kuntaan päin. Ongelma pyrkii korostumaan myös silloin, jos kunnassa ei ole ketään henkilöä, joka toimii tietynlaisena yhdyshenkilönä ja välittäjänä eri toimialoille tai sektoreille.

Kajaanissa ongelma on hälvennyt maaseutuohjelmakytkennän kautta, mutta silti myös Kajaanissa läheskään kaikki johtavat viranhaltijat tai luottamushenkilöt eivät tunne kuntatiimiä eikä sen roolia. Ongelma luonnollisesti näkyy eri tavoin suuremmissa ja pienemmissä kuntayksiköissä.

Leppävirralla aloitettiin syksyllä 2009 maaseutuohjelmaprosessi. Myös siellä on koettu ongelmaksi se, etteivät kyläasiat kunnassa kuulu varsinaisesti millekään lautakunnalle. Syksyllä 2009 aloitettiin kunnassa asian organisointia siten, että kyläasiat laajana kokonaisuutenaan tulisi kulttuuri- ja vapaa-ajan lautakunnan piiriin. Tällöin kunnan sivistysjohtajasta tulisi kyläsasioiden johtava yhdyshenkilö. Useissa vertailukunnista maaseutusihteeri toimi kunnan yhdyshenkilönä kylien suuntaan.

Politiikka mukana toiminnassa

Koska kyläparlamenttien ja vastaavien ryhmien toiminnassa politiikka on vääjäämättä mukana, se voi aiheuttaa ongelmiakin. Yleisesti ottaen politiikalla ja toimintaan sitoutuneiden päättäjien poliittisilla taustoilla ei pitäisi sinällään olla ongelmia, sillä se on luonnollinen osa päätöksentekoa. Toiminnalle koituukin ongelmia tai jopa vaaraa silloin, jos itse toiminnalla on vaara leimautua poliittisesti tai mm. jäsenten nimityksistä nousee kunnassa poliittinen kysymys. Muutamassa vertailukunnassa tällaisia ongelmia on ollut jossakin muodossa etenkin toiminnan alkuvaiheessa, mutta

niistä on selvitty käyttämällä omaa valtaa. Tämä onkin epämuodollisen toimintamuodon etu tämänkaltaisissa ongelmatilanteissa.

Yhdessä haastattelussa edellä esitetty asia kiteytyy seuraavasti:

> *”Politiikkaa ei sotketa mukaan toimintaan. Joku aika sitten eräs poliittinen valtuustoryhmä pyysi päästä mukaan kokoukseen. Siltä evättiin osallistuminen poliittisena ryhmänä värittymisen vaaran vuoksi. Se oli osoitus kuitenkin myös poliittisesta kiinnostuksesta toimintaan.”*

Nuiva suhtautuminen toimintaan

Lähestulkoon kaikissa keskusteluissa nousi enemmän tai vähemmän korostuneesti esille etenkin viranhaltijoiden taholta torjuva tai vähättelevä suhtautuminen kyläparlamenttiin tai vastaavaan ryhmään. Ongelma korostuu sen mukaan, mitä tärkeämmästä viranhaltijasta tai päättäjästä on kysymys koskien viranhaltijoiden osalla sekä toimialaa että asemaa päätöksentekoon vaikuttamisen suhteen. Kielteinen asenne näkyi myös siten, että ummistettiin silmät eikä koko ryhmän toiminnasta tiedetty tai haluttu tietää juuri mitään.

Kyseinen asetelma näkyy ennen kaikkea toiminnan alkuvaiheessa ja sellaista joutuu käytännössä väistämättä kohtaamaankin. Tähän soveliaaksi lääkkeeksi nähtiin sovinnollisessa hengessä toteutettava yhteydenpito tai tapaamiset ja joissakin tapauksissa myös olemassa olevien yhteysverkostojen käyttäminen. Vaikka tässä työssä ei voida vetää minkäänlaisia tilastollisia johtopäätöksiä, osoittautui että kyseiset ongelmat korostuivat vahvemmin isommissa kuntayksiköissä eikä niinkään paljon pienissä kunnissa.

6 Yhteenveto

Tämän tutkimus- tai selvitystyön nimi viittaa kyläparlamentteihin. Nimi on kuitenkin toisarvoinen asia ja mieluummin voisikin puhua ryhmästä, jonka tarkoituksena on yhteistyön voimalla pyrkiä vaikuttamaan. Vaikuttaminen kohdistuu ensisijaisesti oman kunnan päätöksentekoon ja sen valmisteluun, mutta kunnan ohella myös muuhun elämisen arkeen vaikuttavaan ongelmaan. Yhteistyö ja vuoropuhelu nousevat keskeisiksi käsitteiksi. Sen takia kyläparlamenttia vastaavista ryhmistä käytetään mm. nimiä kylien yhteistyöryhmä, neuvottelukunta tai neuvosto. Tarve on saada syntymään aitoa, luontevaa vuoropuhelua asukkaiden, kuntien viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden välille.

Kainuussa on luotu jokaiseen kuntaan asukkaiden, kunnan viranhaltijoiden ja päättäjien välistä vuoropuhelua toteuttavat toimintamallit, joista käytetään nimitystä kyläparlamentti tai kuntatiimi. Mallit on rakennettu maakunnallisen EU-rahoitteisen laajan kehittämishankkeen yhtenä tuotoksena eri vaiheessa – ensimmäiset mallit Suomussalmelle ja Kuhmoon jo v. 2001. Eri puolilla Suomea on vastaavanlaista kyläparlamentti- tai vuoropuhelumalliin liittyvää toimintaa kuin Kainuussa on, mutta lähtökohdat ja historia vaihtelevat ajallisesti, paikallisesti ja sisällöllisesti. Itse asiassa syntytaustoilla ei ole suurta merkitystä, sillä taustat joka tapauksessa vaihtelevat valtakunnallisesti eri alueilla ja toimintaympäristöissä. On kuitenkin käynyt ilmi, että toimintaa on Suomen kuntien määrän suhteen vain vähän. Tarvetta vuorovaikutusfoorumille olisi hyvin ilmeisesti laajemminkin.

Tässä työssä keskitytään vain pieniin tai pienehköihin maaseutukuntiin ja jätetään suuremmat kaupunkikunnat tarkastelussa ulkopuolelle. Useissa suuremmissa kaupungeissa on vastaavanlaisia malleja toiminnassa tai niitä on kokeiltu mm. erilaisten demokratiahankkeiden kautta. Maaseutukuntien lähtökohdat poikkeavat kuitenkin monilta osin kaupunkien lähtökohdista ja ongelmat ovat suuruudeltaan ja sisällöltään erilaisia. Toki yhteisiäkin piirteitä on olemassa. Erilaisuuden vuoksi työssä keskitytään siis maaseutukuntiin, mutta tässä poikkeuksen tekee Kajaanin kaupunki, joka on mukana aineistossa. Kajaanin mukanaolo vertailussa perustuu siihen, että se on suuremmasta yksikkökoostaan huolimatta luonteeltaan varsin maaseutumainen. Maaseutumaisuutta korostaa Vuolijoen kunnan liittyminen kaupunkiin v. 2007 alussa. Lisäksi Kajaanissa jo v. 2003 laadittu ja v. 2009 jo toistamiseen päivitetty maaseutuohjelma tuo tarkasteluun vahvasti maaseutunäkökulman.

Tavoitteena on tuottaa mahdollisimman suoraan hyödynnettävissä olevaa tietoa kyläparlamentti- tai vastaavasta toiminnasta. Tiedon avulla olisi mahdollista soveltaen ottaa käyttöön vastaavanlaista toimintaa niilläkin alueilla, joissa sitä ei vielä ole. Tavoitteena työssä on ennen kaikkea etsiä olemassa olevista toimintamuodoista yleisesti hyödynnettäviä käytäntöjä.

Kohdekunnat, joita oli 8 kpl, valikoitiin ennen hankkeen alkua tehdyn kartoitustyön perusteella. Kainuusta, jossa toimintamuotoja on käynnistetty ja kehitelty maakunnallisten EU-rahoitteisten hankkeiden kautta, valittiin 3 kuntaa ja Kainuun ulkopuolelta kaikkiaan 5 kuntaa.

Lopulliseksi vertailuaineistoksi muodostui:

1. Kajaani – Kuntatiimi
2. Kuhmo – Kyläparlamentti
3. Suomussalmi – Kyläparlamentti
4. Iitti – Kyläasiain neuvottelukunta
5. Ilmajoki – Ilmajoelta – Kylästä kotoosin -yhteistyöryhmä
6. Leppävirta – Kyläneuvosto
7. Kittilä – Kittilän kylien neuvosto
8. Somero – Kylien neuvottelukunta

Tiedonkeruu koostui kolmesta erillisestä, toisiaan tukevasta kokonaisuudesta. Haastattelut tehtiin puhelinhaastatteluina käyttäen puolistrukturoitua teemahaastattelumenetelmää. Ne suunnattiin 2 tai 3 henkilölle jokaisessa kohdekunnassa. Haastattelujen valintakriteerinä oli riittävä näkemys ja osallistumisaktiivisuus kokouksiin. Haastattelujen yhteydessä pyydettiin kaikista kohteista taustamateriaalia toiminnasta. Tämä arkistomateriaali muodosti aineiston toisen kokonaisuuden. Kirjallinen materiaali koostui pääsääntöisesti kokousmuistioista ja niiden taustamateriaalista sekä toiminnan perustamiseen liittyvistä muistioista. Joidenkin tapausten kohdalla oli mahdollista hyödyntää vähäisessä määrin www-sivuja. Kolmas kokonaisuus aineiston keruussa muodostui vierailuista paikan päällä kokouksissa. Rajallisten resurssien vuoksi käynti kohdistui 2 Kainuun ulkopuoliseen kuntaan, mutta Kainuun osalla oli jokainen 3 tapausta mukana aineistossa tämänkin kokonaisuuden osalta.

Aineiston keruu tuotti suuren määrän tietomateriaalia, joka oli erittäin hajanaista ja epäyhtenäistä. Synteesi- ja analyysivaihe, jossa yhdistettiin epäyhtenäistä kokonaisuutta, analysoitiin tietoa ja muodostettiin loogisia kokonaisuuksia, edelsi lopullista tutkimusraportin kirjoitusta, joka on pyritty kirjoittamaan mahdollisimman opaskirjamaiseksi ja sisältämään kaiken oleellisen tiedon toiminnan käynnistämisen ja toteutuksen kokemuksista.

Työn tuloksena esille nousi monenlaisia ajatuksia ja näkemyksiä hyvin toimivasta vuoropuhelun mallista. Etenkin haastatteluissa keskusteltiin myös kriittisistä tekijöistä, jotka ovat olleet vaikeuttamassa käytännön toimintaa tai sen alkuvaiheita. Yhteenvetona esitetään seuraavaksi keskeisimmät ja oleellisimmat aineistosta nousseet näkökulmat:

Toiminnan käynnistämisvaihe

- Olemassa oleva kylähenki tai sellaisen luominen – yhteinen sitoutuminen ja tahtotila
- Yhteistyöhenki kunnassa – myötämielisyys vuoropuhelulle, sitoutuminen
- Mielellään tukea ja apua ulkopuoliselta tukitaholta, mm. kyläasiamies tai paikallinen Leader-toimintaryhmä
- Koulutuksen saaminen; ei välttämätön, mutta suotava
- Mikäli kunnassa on valmiutta lähteä laatimaan kylä- tai maaseutuohjelmaa, se olisi erinomainen apu jo sitoutumisen kannalta – ajatuksen herättely esim. kylähenkisen valtuutetun kautta valtuustoaloitteen pohjalta, mahdollisen olemassa olevan ohjelman hyödyntäminen ehdottomasti
- Rekisteröityminen ei tarpeellista, mutta selkeät (peli)säännöt kirjallisena suotavia – asiasta on syytä käydä perusteellinen periaatekeskustelu heti toimintaa käynnistettäessä
- Poliittisen värittymisen estäminen ja kaikesta muustakin värittymisestä varjeleminen

Järjestäytyminen

- Vapaamuotoisuus etu, mutta yhteisesti sovitut säännöt tarpeellisia – puheenjohtajuuden ja sihteerin tehtävien varmistaminen ja kausien kestoista (yleisesti ollut 2 vuotta) sopiminen
- Yhdyshenkilö kuntaan päin, kunnan sitouttaminen myös kunnan edustajien nimeämisten kautta
- Lehdistön hyödyntäminen – tiedottamisen avoimuus ehdottoman tärkeää
- Myös kokouskutsut avoimia; ne voidaan osoittaa vaikkapa kyläyhdistyksen puheenjohtajalle tai sihteerille, mutta pyydetään heidän avustuksellaan joka kylältä esim. täyttä autollista osallistujia

Kokoontumiskäytännöt

- Kokoukset säännöllisiä, vähintään 2 kertaa vuodessa, tarvittaessa mielellään tiheämminkin etenkin toiminnan alkuvaiheessa
- Kokoontumiset eri kylillä vuorotellen, väliin myös kunnan tiloissa
- Soveltuvin osin vaihtelua kokoontumisajoissa – ei aina arki-iltoina samaan aikaan
- Julkisuus; erinomainen ja suotava apu on paikallislehden käyttäminen kokoontumisten uutisointiin ja kyliin liittyviin juttuihin
- Kokousten muistiot nettiin kaikkien nähtäviksi ja nettiosoitteesta tiedottaminen – vaikkapa aluksi puheenjohtajan kylän omille sivuille, johon linkki kunnan sivulta

- Kunnan vastaan tulo jonkinlaisella matkakorvauksella etenkin pitkien välimatkojen kunnissa suotavaa; esim. Suomussalmen kilometrikorvaukset kylien edustajille
- Kunta voisi sitoutumisen mielessä tulla vastaan muullakin taloutta vähän rasittavalla tavalla, vaikkapa kokouskahvit kustantamalla

Kokousten sisällöt

- Kokousten teemoittaminen ajankohtaisilla ja kiinnostavilla aiheilla erittäin suotavaa – näin saadaan myös varmistettua esim. kunnan edustus pyytämällä paikalle teemaan liittyvä asiantuntija
- Kylien terveisten tuominen huolehdittava – kylien viestit kuntaan; kyläsuunnitelmat tässä olisivat erinomainen väline keskusteluille kylien tarpeista
- Kunnan ajankohtaisasioiden ja muiden tietojen esille tuominen huolehdittava myös esityslistassa
- Tulokset tärkeitä – pieniltäkin tuntuvat konkreettiset saavutukset esille yhteiseen tietouteen, millä suora vaikutus toiminnan uskottavuuteen; paikallislehtien hyödyntäminen
- Väliin vaihtelevia kokousmuotoja, esim. pidemmät seminaarinomaiset kokoukset viikonloppuna, kenties koulutuksen kytkeminen niihin
- Keventävätkin osat tilaisuuksissa joskus suotavia – esim. jouluaterian nauttiminen ”talkoohintaan”
- Seuraavan kokouksen teemoista ainakin alustavasti sopiminen jo kokouksen yhteydessä

Tiedostettavat ongelmakohdat

- Sitoutumisen puute voi johtaa jopa hyvin alkaneen toiminnan hiipumiseen, sitoutumisen puute ei liity pelkästään kuntaan kumppanina vaan myös asukkaiden sitoutumisessa voi olla vaikeita ongelmia - yhtenä ratkaisukeinona voisi olla koulutuksen järjestäminen esim. Leaderin tuella (valmiiksi testattu esimerkkikoulutusohjelma liitteessä 2), ratkaisuvaihtoehtona kunnan sitoutumisongelmaan kunnan jäsenten nimeäminen
- Toiminnan vetovastuu ohuella pohjalla, voi näkyä myös toiminnan nojaamisena vahvan henkilön persoonaan – vetovastuuasiat pitää perusteellisesti valmistella toimintaa käynnistettäessä, selkeät pelisäännöt hillitsevät mahdollista ongelmaa
- Henkilökemioiden yhteentörmäykset ryhmän sisällä; liikutaan herkällä alueella ja näkemyseroja syntyy vääjäämättä – hyvä henki ja siitä huolehtiminen sekä puheenjohtajan taidot käsitellä näkemyskiistoja tärkeää
- Äänen kuulumattomuus; ongelmana voi olla toiminnan huono kytkeytyminen kuntaan – kunta pitäisi pystyä sitouttamaan mukaan, esimerkkeinä aineistossa kuntakohtainen maaseutuohjelma valtuustoaloitteesta ja koulutus
- Poliittisen värittymisen välttämisessä oltava tarkkana

Tämä työ on tarkoitettu toimimaan opaskirjasen luonteisena apuvälineenä ja tietopohjana sille työlle, mikä on välttämätöntä ryhdyttäessä rakentamaan kuntaan asukkaiden, kunnan viranhaltijoiden ja päättäjien välille luontevaa vuoropuhelun toimintamallia. Työstä voi saada myös hyviä vinkkejä jo olemassa olevalle toiminnalle. Toiminnan rakentamista ajatellen olosuhteet ja toimintakulttuurit vaihtelevat paljonkin kunnittain ja ne vaikuttavat enemmän tai vähemmän merkittävästi etenkin toimintamuodon aloitusvaiheessa tai sitä hahmoteltaessa. Tärkeintä on yhteisymmärrykseen ja yhteiseen tahtotilaan pyrkiminen ja sen löytäminen kaikkien osallisten kesken. Mitään yleistä reseptiä ei ole toiminnalle, joka on aikaan, paikkaan ja ihmisten keskinäiseen kanssakäymiseen kietoutunutta. Tässä työssä on kuitenkin pyritty avaamaan tärkeimmiksi osoittautuneita kohtia ja yritetty löytää hajanaisesta aineistosta yhteisiä piirteitä mahdollisimman loogiseksi kokonaisuudeksi.

Koska tämän opaskirjamaisen työn ulkopuolelle jää paljon tietoa, jotka välittyvät lähinnä rivien välistä, tekijä tarjoutuu antamaan lisävalaistusta toimintaa suunnitteleville, käynnistäville tai olemassa olevaa vuoropuhelutoimintaa kehittäville toimijoille. Yhteystiedot ovat:

Kalle Nieminen
Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus/Lönnrot-instituutti
PL 51, 87101 Kajaani
puh. 040 702 7038
kalle.nieminen@oulu.fi

Lähteet

Empiirinen aineisto koostuu haastattelujen kautta saadusta materiaalista ja sitä taustoittavasta arkistotiedosta - pääasiassa kokousmuistiot oheisaineistoineen ja perustamisasiakirjat.

Kuntien asukaslukutiedot on haettu Väestörekisterikeskuksen kuukausitilastoista osoitteessa www.vaestorekisterikeskus.fi

Kuntakohtaista luonnehdintaa koskevat tiedot on haettu kuntien omilta www-sivuilta ja Internet -hakemisto ja -tietopalvelu Fennica.netistä www.fennica.ascentia.fi

LIITE 1. Haastattelurunko

Kyläparlamentit suoran vaikuttamisen kanavina ja vuoropuhelun foorumeina -työn teemahaastattelujen runko

1. Tausta
   - Luonnehdinta kylästä
   - Luonnehdinta kunnasta kylätoiminnan näkökulmasta
   - Luonnehdinta toimintaympäristöstä
2. Toiminnan käynnistämisen tausta
   - Idean juuret ja ajoittuminen
   - Yhteistyölähtökohdat kunnan kanssa – erityisesti sitoutumiskysymys
   - Hyviä kokemuksia
   - Kriittisiä kohtia ja miten niihin on vastattu
3. Toiminnan käytännöt
   - Järjestäytymisasiat, kokoontumisen tiheys ja säännöllisyys, kokousajankohdat ja –paikat, kokousten sisällöt, osallistumisaktiivisuus, muut mahdolliset kokousten rutiiniin liittyvät kohdat
   - Kokousten luonne ja toiminnan onnistumisen arvio yleisellä tasolla
   - Osapuolten sitoutuminen
4. Hyviksi koetut käytännöt – toiminnan onnistumisen avaimet
5. Kriittiset kohdat
   - Huomioitavia asioita – erityinen paino sitoutumiskysymykseen
   - Vältettäviä asioita
   - Käytännön esimerkkejä mahdollisista ongelmista
6. Ajatuksia toiminnan kehittämisestä jatkossa

Liite 2. Koulutusohjelmaesimerkki: Kainuussa toteutettu ”Kohti kansalaisyhteiskuntaa”-koulutus

KYLIEN KEHITTÄMISTOIMINTA YHTEISSUUNNITTELUN POHJALTA

Koulutusohjelma maaseudun kehittäjille, kyläläisille ja päättäjille

Kohti kansalaisyhteiskuntaa -koulutusta kehitettiin toteuttamalla sitä Kuhmossa, Suomussalmella ja Hyrynsalmella eri aikoina. Koulutuksesta saadun palautteen perusteella sitä pystyttiin muokkaamaan, jotta pystyttiin paremmin vastaamaan tavoitetta – yhteissuunnitteluajatuksen kehittämistä.

Tässä esitetty koulutusohjelmarunko perustuu pitkälti Kohti kansalaisyhteiskuntaa -koulutuksesta saatuihin kokemuksiin. Se osoittautui toimivaksi. Tämän koulutusrungon rakenne on yleinen eikä sisällä paikallisia elementtejä, joita tapauskohtaisesti on aina hyvä sisällyttää koulutusohjelmaan.

Koulutuksen tavoitteet:

- Oppia tuntemaan paremmin mahdollisuudet vaikuttaa asuinalueen päätöksentekoon
- Olla kehittämässä tasavertaista vuorovaikutusta asukkaiden ja päättäjien välillä
- Saada oppia asuinaluetta kehittävästä hanketoiminnasta
- Saada tietoa kansalaisyhteiskunnan rakentamisen uusimmista tuulista

Koulutuksen avulla

1. saadaan tietoa ja taitoa kunnan virka- ja luottamusmiesjohdon ja asukkaiden välisen yhteissuunnittelun edistämiseen
2. viedään yhdessä kunnan talous- ja toimintasuunnitelmiin liitettävien kyläsuunnitelmien (asukkaiden yhteisten toimintasuunnitelmien) laadintaa eteenpäin
3. rohkaistaan asukkaita olemaan osallisina yhteisistä asioista päättämisessä
4. tuodaan kunnan virkamiesten ja luottamushenkilöiden työtä lähemmäs kuntalaisia

Keitä koulutukseen toivotaan osallistuvan?

Koulutus on suunnattu yhdistyksissä oleville toimijoille ja kunnan viranhaltijoille sekä luottamushenkilöille, mutta se myös avoin kaikille kunnan asukkaille. Osallistujana voi olla kuka tahansa asukas, jota kiinnostaa omaa asuinaluetta ja itseään koskeva päättäminen ja siihen vaikuttaminen sekä itsensä kehittäminen.

Koulutuksen toimivuuden kannalta on lähes välttämätöntä, että koulutukseen osallistuu ihmisiä eri yhdistyksistä ja kuntien viranhaltijoista sekä luottamushenkilöistä. Näin koulutuksessa saadaan luontevasti alulle vuoropuhelu käytännön tasolla. Asukkaat voivat myös tutustua kuntiensa päättäjiin läheisesti ja epävirallisesti.

Ohjeellinen opetussuunnitelma (koulutuspäivän kesto 6 – 7 tuntia)

1. Orientoituminen koulutukseen

- Koulutuksen orientoitumisjaksolla käydään läpi ja tiedostetaan yhteisesti koulutuksella haettavat tavoitteet. Koulutuksen käytännön järjestelyt on myös syytä sopia yhteisesti. Lisäksi on syytä tehdä koulutukseen osallistujien osaamisen ja tiedon tarpeiden kartoitus. Orientoitumisjaksolla tehdään myös itsenäisten harjoitustöiden pohjustus. Ainakin yhtenä harjoitustyönä voisi olla kyläsuunnitelman laadinta.
- Kesto 1 tai 2 päivää, vetäjinä koulutuksen organisoijat tai ulkopuolinen ryhmätyöskentelytaidot hallitseva kouluttaja.

2. Yhteissuunnittelu kansalaisyhteiskunnan käytäntönä

- Koulutusjakson aikana käydään läpi ajatukset kunnan kehittämisestä ja sen lähtökohdista. Koulutettaville annetaan tietoa kylänkehittämissuunnitelmien tuomista mahdollisuuksista osallistumisen kannalta. Selvitetään, millaisia ovat kunta ja kylät tasavertaisina yhteistyökumppaneina lähtökohtana kuntakohtaisten toimintatapojen yhteissuunnittelu. Parhaiten onnistutaan, jos jaksolle osallistuu suunnilleen saman verran sekä kylien asukkaita, kunnan viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä. Työskentelyn painopiste on ryhmittäin tehtävä työ, jossa aiheet käsitellään konkreettisesti oman kunnan lähtökohdista käsin. Koulutusjakson aikana pyritään myös saamaan mahdollisimman konkreettisia uusia päänavauksia esille yhteissuunnittelunäkökulmasta.
- Koulutusjakson pääasiallisimpana tavoitteena on asukkaiden, kunnan viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden avoimen tiedonkulun ja vuoropuhelun kehittäminen kohti toimivaa käytäntöä. Asukkaita kannustetaan ja rohkaistaan aktiiviseen yhteydenpitoon ja vuoropuheluun kunnan päättäjien kanssa.
- Kesto vähintään 2 (2–4) päivää, vetäjänä ammattitaitoinen, yhteissuunnittelu-käytännön hyvin tunteva asiantuntijakouluttaja. Kouluttajan on hallittava hyvin ryhmätyöskentelyn ohjaamisen taidot.

3. Kyläsuunnitelmien laatimisprosessi

- Tavoitteena tällä koulutusjaksolla on antaa valmiudet kyläsuunnitelmien laadintaan siten, että suunnitelmissa huomioidaan etenkin ihmiseltä ihmiselle vuoropuhelu, kylien välinen yhteistyö, hankemaailman asettamat vaatimukset kyläsuunnitelmille ja suunnitelmien vieminen viranomaisten suunnitteluprosessiin. Koulutuksen on oltava hyvin käytännönläheistä, mutta toisaalta sen kautta on annettava riittävät valmiudet strategisen suunnitteluprosessin hahmottamiselle. Strateginen suunnittelu on nähtävä oman paikallisyhteisön näkökulmasta ja lähtökohdasta käsin. Erityisen tärkeää on kumppanuuden korostaminen ja yhteistyövalmiuksien kehittäminen.
- Kesto 3 tai 4 päivää ja niiden lisäksi 1 tai 2 omatoimista työskentelypäivää – harjoitustyönä kyläsuunnitelma. Vetäjän on hallittava hyvin ryhmä-työskentelyn ohjaamisen taidot. Lisäksi häneltä vaaditaan asiantuntemus strategisesta suunnitteluprosessista ja valmiudet soveltaa tietoja

paikallisyhteisönäkökulmaan ja -kulttuuriin. Hyviä kouluttajavaihtoehtoja ovat vastaavanlaisten prosessien vetäjät kehittämishankkeissa.

4. Ohjaajana toimiminen

- Tavoitteena on antaa valmiuksia toimia ryhmätyöskentelyssä ohjaajana tai muulla tavoin ryhmän vetäjänä. Painopisteinä koulutuksessa ovat tasavertainen osallistuminen, kuuntelemisen taito osana ryhmätyö- tai suunnitteluprosessia sekä myös erilaiset ryhmätyömenetelmät. Koulutuksen on oltava kosketuksessa käytännön todellisuuteen ja vahvasti todellisuutta demonstroiva. Harjoittelulla tulee olla vahva painotus – itse asiassa koko koulutus voidaan toteuttaa ryhmätyöskentelynä.
- Kesto 2 päivää, kouluttajan omattava vahva kokemus ja riittävä koulutus ohjaajana toimimisesta. Kylätoimintaan liittyvien olosuhteiden erityistuntemus on hyvä etu.

5. Projektityöskentely ja projektit osana kylänkehittämistoimintaa

- Tavoitteena on selvittää projektitoiminnan perusteet ja käydä läpi erityisesti projektisuunnitelman laadintaprosessia. Tavoitteena on myös selventää eri rahoitusmuotojen ja -lähteiden käyttöä sekä sitä, miten eri rahoitusmuodot liittyvät toisiinsa ja kokonaisuuteen. Kylien kehittäjillä on yleensä pohjatietoa projektitoiminnasta, mutta käsitykset vaihtelevat eikä rahoituskanavien tuntemus ole useinkaan riittävää kokonaisuuden hahmottamisen kannalta.
- Kesto 1 tai 2 päivää, kouluttajan on tunnettava projektityöskentelykenttä hyvin. Lisäksi hänen on tunnettava hyvin eri rahoitusmuodot ja niiden edellyttämät hakuvaatimukset maaseudun kehittämistoimintaan liittyen. Myös muiden yhteistyötahojen kautta saatava tuki maaseudun kehittämiselle on tunnettava.

6. Tiedottaminen

- Koulutusosiossa painotetaan erityisesti, miten tiedottamista voi toteuttaa monipuolisesti. Kohderyhmät vaihtelevat ja tärkeätä on saada tietoa, kenelle tiedotetaan – erityisesti, miten eri medioita voidaan hyödyntää kohderyhmätiedottamisessa.
- Kesto 1 päivä, kouluttajan tulisi olla tiedottamisen ammattilainen.

7. Viestintä

- Tavoitteena on antaa harjoitusta ja tietoa etenkin viestintäsuunnitelman laadinnasta ja hyödyntämisestä eri kohderyhmille ja erilaissa tilanteissa. Yleisesti selvitetään, millaista on hyvä viestintä, mitä se pitää sisällään ja millaisia asioita viestintätapahtumassa on huomioitava.
- Kesto 1 päivä, kouluttajalta vaaditaan viestinnän osaamista ja taitoa soveltaa viestintään liittyviä oppeja käytännön tasolle.

8. Yhteistyö eri viranomais- ja rahoittajatahojen kanssa

- Koulutusosion tavoitteena on tutustuttaa eri viranomaistahoja asiakaskohderyhmiin. Käytännössä tärkeimmät viranomais- ja rahoittajatahot

esittäytyvät 1 – 2 koulutuspäivän aikana ja kertovat ajankohtaisia kuulumisia omalta alueeltaan.

9. Yhdistystoiminta

- Tavoitteena on antaa koulutukseen osallistujille perustietoa yhdistystoimintaan liittyvistä käytännön kysymyksistä ja yleensäkin toimimisesta yhdistyksen jäsenenä.
- Kesto ½ - 1 päivä, kouluttajan on hallittava hyvin yhdistystoiminnan säännöt.

10. Maaseudun yritystoiminta

- Koulutus ei varsinaisesti ole suunnattu yrittäjille tai yrittäjiksi aikoville. Perustietoa annetaan kuitenkin yritystoiminnan käynnistämisestä ja toiminnan harjoittamisesta maaseudulla.
- Kesto ½ - 1 päivä, koulutus lähinnä ohjaa tietoa tarvitsevia henkilöitä oikeille tahoille. Kouluttajan on tunnettava maaseudun yritystoiminnan erityispiirteet ja yritystoimintaa tukevat tahot.

11. Itsenäinen harjoitustyö

- Ohjatussa harjoitustyössä opetellaan kyläsuunnitelmien laatimisprosessin käynnistämistä ja eteenpäin vientiä kylillä läpi koko koulutusohjelman. Jaksot on syytä toteuttaa vähintään 3–6 kerran yhteisinä lähiopetusjaksoina, joiden välillä kylät toteuttavat itsenäisesti kyläsuunnitelmaprosessia. Kylätoimijoiden vaatima koulutuksen tarve vaihtelee, mikä pitää huomioida tapauskohtaisesti. Kouluttajan on tunnettava hyvin strategisen suunnittelun lähtökohdat ja kyläsuunnitelmaprosessi vaiheineen. Kylien erityispiirteiden paikallistuntemus on koulutusjakson onnistumisen tärkeä edellytys.

Koulutuksen toteutus

Koulutuksen käytännön toteutuksessa olisi syytä välttää liiallista luennoinnin muotoa. Koulutusohjelman aihealueetkin ovat painottuneet kokonaisuuksiin, joita on soveliainta toteuttaa mm. ryhmätyöskentelymenetelmiä käyttäen. Ryhmätyöskentelyssä osoittautui luontevaksi käyttää hyväksi osallistujien jakautumista asukkaisiin, kunnan viranhaltijoihin ja luottamushenkilöihin. Yhdessä työskentely ja asioiden pohtiminen lähensivät osapuolia keskenään, mikä on yksi koulutuksen tavoite.

Toinen tärkeä kokemus, joka saatiin Kainuussa toteutetusta Kohti kansalaisyhteiskuntaa -koulutuksesta, oli yleisten keskustelutilaisuuksien järjestäminen. Tällaisia tilaisuuksia järjestettiin mm. Hyrynsalmella kuntaliitosasian ollessa kuumimmillaan sekä Kainuun hallintomalliin liittyen. Osoittautui selkeästi, että kansalaiskeskusteluille oli tarvetta, mutta mikään osapuoli ei toteuttanut sellaista käytännössä. Kaikille avoimet keskustelutilaisuudet keräsivät runsaasti aktiivisesti kantaa ottavia osallistujia. Hyväksi osoittautui myös nuorison ottaminen mukaan keskusteluun. Yhteistyötä tehtiin mm. lukion kanssa.

Koulutuspäivien rytmitys on syytä tehdä tapauskohtaisesti tilanne huomioiden mahdollisimman tiiviiksi. Toisaalta liian tiivis tahti karsii osallistujia – etenkin kunnan viranhaltijoilla on vaikea osallistua intensiivisesti toteutettuun

koulutusohjelmaan. Kokemusten perusteella jo 4 koulutuspäivää kuukautta kohti koettiin liiankin sitovaksi ja aikaa oli tällöin vaikea saada varattua osallistumiselle.

Päivän pituus oli pääsääntöisesti arkipäivisin klo 9–15 välillä. Se koettiin yleensä sopivaksi, mutta toiveita esitettiin myös iltaisin toteutettavasta koulutuksesta. Jotkut osallistujat esittivät toiveita myös viikonloppuisin päiväsaikaan toteutettavista koulutuspäivistä. Päivien sijoittuminen ilta-, viikonloppu- tai arkipäiväajankohtaan on tietyllä tavalla ongelma ja toiveita esitetään moneen suuntaan. Kenties paras ratkaisu olisi toteuttaa näitä kaikkia vaihtoehtoja ja arvioida sen mukaan, mikä on osallistujien kannalta soveliain ratkaisu.

Kohti kansalaisyhteiskuntaa -koulutuksessa käytettiin kouluttajina eri alojen asiantuntijoita ja osassa koulutuspäiviä kouluttajina toimivat hankevetäjät itse.

Liite 3. Esimerkki kyläsuunnitelmasta: Nivan kyläsuunnitelma 2003

ASIA	TOIMENPITEET	TEKIJÄ, -T, YHTEISTYÖTAHOT	AIKATAULU
YMPÄRISTÖ			
Yleinen siisteys	• Tienvarsien siistimiseksi järjestetään talkoot. • Selvitetään Kainuun ympäristökeskukselta ja kaupungilta: romujätteen keräys, peltojen siistiminen (ylivuotiset heinäkasat), lampaat maisemanhoitoon, pajukkojen raivaus. Seuranta: • Tienvarsien siistimiseksi järjestetty talkoot keväällä 2002. • Kyläläiset ovat siistineet omia ympäristöjään.	kyläyhdistys, Liisa Heikkinen, Anja Heikkinen, kaikki kyläläiset	kevät 2002 →
Roskalaatikon maisemointi	• Ympäristö venesatamaan sopeutuvaksi: otetaan yhteyttä Kuhmon kaupunkiin.	kyläyhdistys, Liisa Heikkinen, Anja Heikkinen	kevät 2003→
Koskialueet, vesistö	• Otetaan yhteyttä Kainuun ympäristökeskukseen ja Kuhmon kaupunkiin yhteisten koskialueiden perkauksesta ja siistimisestä. • Laavujen ja tulentekopaikkojen peruskorjaustarvetta selvitetään. Seuranta: • Kaarneenkosken ranta raivattu talkoilla syksyllä 2002. • Kuhmon kaupungin ja Kainuun ympäristökeskuksen yhteistyönä kunnostetaan v. 2003 kosket sekä Vuonteenkosken, Kaarneenkosken ja Niva-talon rannan levähdyspaikat: laavut, tulentekopaikat.	kyläyhdistys, Liisa Heikkinen, Anja Heikkinen	2002 →
TIESTÖ, LIIKENNE			
Sillan kunnostus	• Osallistutaan tiehoitokunnan kokoukseen keväällä 2002. Esitetään kokouksessa myös toiveet esim. penkkien, levikkeen saamiseksi sillalle. Kutsutaan Kuhmon kaupungin tiemestari kylälle vierailulle. Seuranta: • Kuhmon kaupungin tiemestari vieraili kylällä 15.4.2002. Penkkejä tai levikettä sillalle ei laiteta liikenneturvallisuus- ja kustannussyistä. Sillan kunnostukseen haettu valtionrahoitusta, josta ei ole vielä päätöstä. Kunnostus aikaisintaan v. 2004.	Olavi Heikkinen + muut kyläläiset	huhti - toukokuu 2002→
Katuvalot	• Tehdään esitys Tieliikelaitokselle katuvaloista Kaarneentien haaraan, sillan tienoo, Niva-talon tienhaara. • Selvitetään vielä mahdollisuus muuhun rahoitukseen ja toteutukseen: mallina esim. Iitin kunnan Vuolenkosken toteutus, jossa osa rahoituksesta oli kerätty myymällä nimikkovalopylväitä +käytetyt valopylväät ym. Seuranta: • Keväällä 2002 tehty aloite Oulun tiepiirille katuvalojen saamiseksi. Vastaus oli kielteinen.	kyläyhdistys	kevät 2002→ 2003 →

Tiestön kunnon kohentaminen, auraus	• Nivantien hoitoa kohennettava. Otetaan yhteyttä tiemestariin (p.0204 227252) tai soitetaan tielaitoksen valtakunnalliseen puhelinpäivystykseen (p. 0200 2100) tarvittaessa. • Kaarneentien ja Kattilakoskentien kunnossapidon tehostamiseksi osakkaiden aktivoiduttava.	kyläläiset, Oiva Heikkinen, tiehoitokunnat	kevät 2002 →
PALVELUT			
Kioski Kaarneelle kesäaikaan	• Asiaa kehitellään, pidetään esillä. Kyläyhdistys ei aloita kioskitoimintaa, vaan kioskitoiminta tulee hoitaa yksityisen kyläläisen.	kyläyhdistys, kyläläiset	jatkuvasti
Postinjakelun ja kirjastoauton palvelujen säilyminen	• Seurataan tilannetta. Mikäli heikennyksiä on tulossa, reagoidaan heti.	kyläyhdistys	jatkuvasti
HARRASTUKSET			
Hiihtoladut, polut	• Latupohjat raivataan syksyllä tasaiseksi. Latupohjien raivaus tarvittaessa joka vuosi. Latujen kunnossapitoon tarvitaan lisää kaupungin avustusta. • Polut raivataan talkoilla, uimarannantiellä talkoot. • Polkujen merkintää parannetaan, kartat uusitaan (karttoja kysytään Kainuun ympäristökeskuksesta), reittien pituudet merkitään. • Selvitetään ladun paikan vaihtamista (kokonaan mantereella) ja viitoituksen parantamista. Seuranta: • Latupohjat ja polut raivattu ja uimarannalla pidetty talkoot keväällä 2002.	kyläyhdistys, Heikki Heikkinen	vuosittain kevät 2003 →
Paikka puukäsitöiden tekemiseen	• Selvitetään Markeniemestä, onko mahdollista järjestää puukäsitöiden tekopaikka Markeniemeen.	kyläyhdistys, Helena Malinen	2003
Jumpparyhmä talviaikaan	• Tehdään anomus jumpparyhmän (sekaryhmä) saamiseksi Vapaan sivistystyön piirinä. • Selvitetään Kainuun Liikunnan (Kunnossa kaiken ikää) mahdollisuus järjestää muutaman kerran kurssi, jossa annetaan kipinä omasta terveydestä huolehtimiseen.	kyläyhdistys Seppo Kämäräinen	kevät 2003
Kamarimusiikin kyläkonsertti	• Otetaan yhteyttä Kamarimusiikki toimistoon konsertin saamiseksi vuodelle 2004.		2003
Yhteinen uimahallimatka	• Järjestetään yhteinen uimahallimatka.	kyläyhdistys	
Ikääntyvien ihmisten fyysisen ja psyykkisen kunnon hoito ja omatoimisuuden säilyttäminen	• Järjestetään kyläläisten esitysten mukaan kuljetuksia kirkkoon ja muihin tilaisuuksiin keskustaan. Seuranta: • Tehty teatterimatka v. 2002.	kyläyhdistys	jatkuvasti

ELINKEINOT			
Matkailu	• Myönteinen ja osallistuva asenne Nivan Koskimatkat osuuskunnan toimintaan	kyläläiset	jatkuvasti
Pellon ja metsän antimien jalostus+ tilat	• Järjestetään ensin yritystoiminnan rahoitusilta, johon kutsutaan edustajia TE-keskuksesta, kaupungilta, pankilta. • Tehdään kysely mahdollisista paluumuuttajista. Kysely jaetaan niihin talouksiin, joiden nuorisoa on maailmalla. • Kehitetään houkuttimia uusille yrittäjille, mahdollisten paluumuuttajien 'tietä tasoitetaan'. Seuranta: • Pidetty yritysrahoitusilta 15.4.2002. Alustajina olivat Kainuun TE-keskuksesta Ulla Huusko ja Jukka Nyrönen ja Kuhmon kaupungin elinkeinojohtaja Tuulikki Huusko. Tilaisuuteen osallistui 18 kyläläistä. • Järjestetty kysely mahdollista nuorista paluumuuttajista ja tonttikartoitus. Vastauksia ei tullut.	kyläyhdistys Outi Iivonen ja Seppo Kämäräinen kaikki kylän kekseliäät	huhtikuu 2002 kevät 2002 2003 →
Kalatalous(jalostus, jalostustilat)	• Kalayrittäjät kokoontuvat yhdessä tuumaamaan kehittämistä esim. osuuskunnan mahdollisuus perustaa jalostuslaitos. Osallistutaan rahoitusiltaan. Seuranta: • Osallistuttu rahoitusiltaan. Kehittäminen jatkuu yritysten kehittämistoimilla.	Osmo Kyllönen, kalankasvattajat	2002 →
KYLÄTOIMINTA, YHTEISTYÖ			
Kylätoiminnan aktivointi	• Talkootöitä erilaisten hankkeiden eteenpäin viemiseksi. • Kutsutaan Kuhmolainen jutun tekoon kylän talkoisiin. Seuranta: • Järjestettiin 13.5.2002 kyläsuunnitelman esittelytilaisuus, johon oli kutsuttu Kuhmon kaupungin viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä sekä edustajat Kainuun TE –keskuksesta ja ympäristökeskuksesta. Tilaisuuteen osallistui kutsuttuja 8 ja kyläläisiä 12 henk. • Talkoita on pidetty.	kaikki kyläläiset	jatkuvasti
Yhteistyötä naapurikylien kanssa	• Järjestetään ohjelmallinen illanvietto naapurikylien kanssa esim. Kaarneenkoskella onkikilpailu kylien välillä. • Osallistutaan Iivantiiran koululla musiikilliseen kyläkahvila tilaisuuteen ja kutsutaan heidät vastavuoroisesti Nivalle. • Selvitetään juhannusjuhlien, savukalaillan, Elokuun kuhja Kaarneen koskella järjestämistä. Seuranta: • Kolme kyläläistä osallistui Iivantiiran kyläkahvila tilaisuuteen, kaksi Härmänkylän kullanhuuhdontaan. • Nivalla järjestettyyn kyläiltaan osallistui 53 henk, osallistujia naapurikyliltä ei ollut.	Kyläyhdistys Kaikki kyläläiset Liisa Heikkinen, Kuhmo soi - Kaunein kylä kutsuu -hanke	2002 2003 →

Previous publications

REDEC Kajaani, Research Reports:

N:o 1 **Tiina Lämsä** (1997). Kainuun maaseutumatkailu. 123 s. 15 €.

N:o 2 **Juha Perikangas, Ulla Lehtinen & Markku Karjalainen** (1997). Luonnonmarjojen uudet mahdollisuudet. 61 s. 11 €.

N:o 3 **Heimo Keränen & Pentti Malinen** (1997). Projektisyklin hallinta aluekehittämisessä. 98 s. 11 €.

N:o 4 **Paula Nurmela** (1997). Arviointitutkimus työllisyyskoulutuksen didaktisesta vaikuttavuudesta. 127 s. 15 €.

N:o 5 **Erkki Mäntymaa** (1998). Kainuulaisten metsäasenteet 1997. 166 s. 16 €.

N:o 6 **Heimo Keränen** (1998). Työ ja paikka – Etätyön kehittymislähtökohdat Kainuussa. 125 s. 13 €.

N:o 7 **Heimo Keränen** (2001). Hankesuunnittelun idea ja projektisyklin hallinta aluekehittämisessä. 173 s. 15 €.

N:o 8 **Outi Aalto-Wahlstedt, Satu Heikkinen, Helena Kokko & Anna-Mari Kynsijärvi** (2003). Katseen kohteena mPalvelut ja ePalvelut. 116 s. 15 €.

N:o 9 **Jouni Ponnikas** (2003). Globaali käsite paikallisessa kontekstissa: Kestävän kehityksen paikallistuminen Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun EU:n aluepolitiikan toimijoiden mielipideilmastossa vuosina 1995–2002. 245 s. 20 €.

N:o 10 **Esko Lehto & Jukka Oksa** (2004). Maaseudun menestystarinat – Sotkamon kehittämisverkostot kansainvälisessä vertailussa. 85 s. 15 €.

REDEC Kajaani, Working Papers:

N:o 1 **Eeva-Maarit Kujala** (1997). Karjalan tasavallan alueellinen kehitys virallisten tilastojen kuvaamana. 99 s. 10 €.

N:o 2 **Timo Karjalainen & Eino Kiukaanniemi** (1997). Jätteen hyötykäytön tuotteistaminen. 33 s. 8 €.

N:o 3 **Hanna Hietanen, Maarit Kainuharju & Elli Rissanen** (1997). Kainuulaisten yritysten idänkauppa. 53 s. 10 €.

N:o 4 **Juha Niska** (1997). Työvoimatoimisto ja yritysten henkilöstöresurssit. 50 s. 11 €.

N:o 5 **Sirpa Korhonen** (1997). Pitäisi maalata itselleen elämä... Peruskoulunsa päättävien nuorten koulutukseen suuntautumisen ja työelämän tarpeiden kohtaaminen Kajaanissa. 107 s. 15 €.

N:o 6 **Alpo Ahonen, Timo Karjalainen, Eino Kiukaanniemi & Matti Tervo** (1997). Puubiomassan vajaakäyttö Utajärvellä. 70 s. 11 €.

N:o 7 **Heimo Keränen** (1997). Ideasta uutta luovaksi hankkeeksi - aluekehityshankkeen suunnitteluprosessi. 45 s. 8 €.

N:o 8 **Heikki Keränen & Pentti Malinen** (1997). Kainuun aluetalous 1988 - 2001. 161 s. 16 €.

N:o 9 **Juhani Paajala, Timo Karjalainen & Eino Kiukaanniemi** (1997). Biomassojen ja jätteen käsittelystä pyrolyysiprosessilla. 41 s. 10 €.

N:o 10 **Minna Vanhatalo & Paavo Yrttiaho** (1997). Northern tree species and special properties of wood. 69 s. 11 €.

N:o 11 **Heli Niskanen** (toim.) (1997). Nuorten tukiverkko - verkostotyöllä hyvinvointia. Seminaariraportti. 47 s. 8 €.

N:o 12 **Katri Kosonen, Ulla Lehtinen & Markku Karjalainen (**1997). Yrttien käyttö ja markkinat - pohjoisen kasveilla Eurooppaan? 51 s. 10 €.

N:o 13 **Eino Kiukaanniemi & Taito Kurvinen** (1998). A local heating system using wood fuel from farms. 24 s. 6 €.

N:o 14 **Pekka Kemppainen, Osmo Uusitalo & Elli Heikkilä** (1998). Ammattiin valmistuvien nuorten sijoittuminen työelämään ja heidän tulevaisuudennäkymänsä Kainuussa. 45 s. 11 €.

N:o 15 **Juha Niska & Pentti Malinen** (1998). Lappi tavoite 6-ohjelman toteuttajana**.** 84 s. 16 €.

N:o 16 **Pentti Malinen, Heikki Keränen, Juha Niska, Seppo Aaltonen, Jukka-Pekka Kataja, Reijo Keränen, Ari Pekka Luttinen & Ismo Lumijärvi** (1998). Manner-Suomen 5b-ohjelman väliarviointi. 269 s. 13 €.

N:o 17 **Jouni Ponnikas** (1998). Pohjois-Suomen aluepoliittiset toimijat ja ohjelmat sekä ympäristökysymys. 138 s. 16 €.

N:o 18 **Sanna Karjalainen** (1998). Työttömyys ja työvoimavirrat Kainuussa – Lex Kainuu työllisyyskokeilun esitutkimus. 109 s. 16 €.

N:o 19 **Vesa Moilanen, Ulla Lehtinen & Markku Karjalainen** (1998). Mustikan markkinat, tuotanto ja tulevaisuus. 75 s. 10 €.

N:o 20 **Heli Niskanen** (1998). Nuorten tukiverkko – ohjaaja- ja kouluttajakoulutus –Koulutusmalli. 41 s. 8 €.

N:o 21 **Kaarina Määttä** (toim.) (1998). Kohti sukupuolisensitiivistä opintojen ja ammatinvalinnan ohjausta. 132 s. 16 €.

N:o 22 **Arto Mähönen** (1999). Tutkimus Kainuun kylänkehittäjien työstä**.** 51 s. 11 €.

N:o 23 **Paavo Yrttiaho** (1999). Pieniläpimittaisen puun hyödyntäminen mekaanisessa puunjalostuksessa. 92 s. 16 €.

N:o 24 **Timo Karjalainen, Ari Meriläinen, Juhani Paajala & Eino Kiukaanniemi** (1999). Energiapuun käytön ja tuotannon demonstraatiot Pohjois-Pohjanmaalla**.** 76 s. 16 €.

N:o 25 **Riitta Vanhatalo, Helena Polvinen & Elli Heikkilä** (1999). Maaseudun naisten verkostoituminen – kohti yrittäjyyttä. 55 s. 11 €.

N:o 26 **Heikki Keränen** (toim.)**, Elli Heikkilä, Heimo Keränen, Virpi Krannila & Pentti Malinen** (1999). Kainuun taajamien väestöennuste 1998-2030. 68 s. 11 €.

N:o 27 **Pentti Malinen, Mervi Leminen, Heikki Keränen, Reijo Keränen & Risto Gråsten** (1999). Kainuun maakuntaohjelman vaikuttavuusarviointi. 145 s. 15 €.

N:o 28 **Pentti Malinen, Sanna Karjalainen, Heikki Keränen, Reijo Keränen & Risto Gråsten** (1999). Pohjois-Karjalan maakuntaohjelman vaikuttavuusarviointi. 146 s. 15 €.

N:o 29 **Pentti Malinen, Timo Hirvonen, Heikki Keränen, Reijo Keränen & Risto Gråsten** (1999). Pohjois-Savon maakuntaohjelman vaikuttavuusarviointi. 140 s. 15 €.

N:o 30 **Pentti Malinen, Jukka-Pekka Kataja, Heikki Keränen, Reijo Keränen & Risto Gråsten** (1999). Etelä-Savon maakuntaohjelman vaikuttavuusarviointi. 147 s. 15 €.

N:o 31 **Heimo Keränen, Sanna Nousiainen, Heikki Keränen & Pentti Malinen** (2000). Ylä-Savon seutukuntaohjelman 1995–1999 jälkiarviointi – Arvioinnin kohteena tavoite5b – ohjelman kehittämishankkeet. 114 s. 11 €.

N:o 32 **Katri Kosonen** (2000). Pienyrittäjyyden kehittäminen elintarvikealalla. 75 s. 10 €.

N:o 33 **Katri Kosonen** (2000). Puolukkakaupan tarkastelua Suomessa ja ulkomailla. 38 s. 8 €.

N:o 34 **Kalle Nieminen** (2000). Kylien kehittäminen ja paikallinen omaehtoisuus Kainuussa. 102 s. 15 €.

N:o 35 **Arja Poranen, Hanna Karppinen & Eija-Riitta Airo-Karttunen** (2001). Kulttuurin työllistävyys ja sosioekonominen merkitys Kainuussa. 208 s. 15 €.

N:o 36 **Timo Karjalainen** (2001). Kainuulaiset puuenergia-asenteet – tutkimus yksityismetsänomistajien asenteista puuenergiaa kohtaan vuonna 2000. 56 s. 11 €.

N:o 37 **Alpo Ahonen** (2001). Turvetuotanto maaseudun infrastruktuurissa. 64 s. 16 €.

N:o 38 **Minna Komulainen, Jorma Tolonen & Viljo Virkkunen** (2001). Osallistuva metsäsuunnittelu maaseudun kehittäjänä – Vuokatin maisemaselvitys. 57 s. 13 €.

N:o 39 **Heimo Keränen** (2002). Kylä, suunnittelu ja paikallinen kehittäminen - idea uudesta kyläsuunnittelumallista. 45 s. 10 €.

N:o 40 **Suvi Rusanen** (2002). Integroiva maaseutupolitiikka kyläsuunnittelussa – esimerkkinä Hyrynsalmen kunta Kainuussa. 93 s. 14 €.

N:o 41 **Pentti Malinen, Panu Kallio, Jukka-Pekka Kataja, Sanna Karjalainen, Heikki Keränen, Heimo Keränen, Ari Luttinen, Reijo Keränen & Arja Poranen** (2002). Manner-Suomen tavoite 5b –ohjelman väliarviointi. 214 s. 20 €.

N:o 42 **Heikki Keränen** (2002). Maaseudun ja kaupungin vuorovaikutus paikkatietojen valossa. 54 s. 12 €.

N:o 43 **Sanna Nousiainen, Heikki Keränen, Sirpa Korhonen & Pentti Malinen** (2002). Puutuotetoimialan aluetaloudelliset vaikutukset ja maaseudun kehittäminen. 66 s. 12 €.

N:o 44 **Heikki Keränen** (2003). Palvelujen saavutettavuus maaseudulla. 51 s. 12 €.

N:o 45 **Sisko Tamminen** (toim.) (2003). 45+ Kokemus ja osaaminen Kainuun voimavarana. 71 s. 12 €.

N:o 46 **Keijo Kylmälä, Sirpa Korhonen & Martti Kolehmainen** (2003). Maaseudun teollistaminen Kainuussa. 58 s. 12 €.

N:o 47 **Alpo Ahonen** (2004). Metsähankkeen energiakäytön työllisyys- ja tulovaikutukset – Case-tutkimus. 61 s. 12 €.

N:o 48 **Heikki Keränen** (2004). Maaseudun aluerakenteen muutos 1990-2002. 128 s. 18 €.

N:o 49 **Jouni Ponnikas & Sirpa Korhonen** (2004). Kotisairaalan verkostot –hankkeen ulkoinen arviointi. 67 s. 14 €.

N:o 50 **Sirpa Korhonen, Heimo Keränen & Heikki Keränen** (2004). Maa voi hyvin – hankkeen arviointi. 55 s. 12 €.

N:o 51 **Heimo Keränen, Olli Aulaskari, Sirpa Korhonen, & Heikki Keränen** (2004). Pirkanmaan alueellisen maaseudun kehittämisohjelman (ALMA) väliarviointi. 88 s. 14 €.

N:o 52 **Jouni Ponnikas** (2004). Malleista muutoksiksi – Saumaton kuntoutusketju SAKKE -hankkeen ulkoinen arviointi. 73 s. 13 €.

N:o 53 **Jouni Ponnikas, Sirpa Korhonen & Heikki Keränen** (2005). Elinvoimaa kylille: Asu kylässä! -hankkeen ulkoinen arviointi. 62 s. 12 €.

N:o 54 **Pentti Malinen** (2006). Kainuun innovaatiojärjestelmän kehittäminen –Selvitys Kainuun maakuntasuunnitelman ja –ohjelman taustaksi. 58 s. 10 €.

N:o 55 **Jouni Ponnikas, Sirpa Korhonen, Susanna Nevalainen, Tommi Ålander & Keimo Sillanpää** (2006). Avautuvat työmarkkinat kainuulaisille osaajille -hankkeen arviointi. 71 s. 12 €.

N:o 56 **Sirpa Korhonen & Jouni Ponnikas** (2006). Töihin Talvivaaraan? Selvitys Talvivaaran kaivoshankkeen työvoiman kysynnästä ja tarjonnasta. 57 s. 12 €.

N:o 57 **Timo Karjalainen** (2006). Kainuun bioenergiaohjelma 2006 – 2010. 55 s. 12 €.

N:o 58 **Heikki Keränen, Jouni Ponnikas & Sirpa Korhonen** (2006). Erikoissairaanhoidon yhteistyö ja työnjako Pohjois-Suomessa -hankkeen arviointi. 55 s. 12 €.

N:o 59 **Sirpa Korhonen, Jouni Ponnikas & Susanna Nevalainen** (2007). Verkossa kokien -hankkeen ulkoinen arviointi. 111 s. 15 €.

N:o 60 **Susanna Nevalainen, Jouni Ponnikas & Keimo Sillanpää** (2007). ALKU II -hankkeen loppuarviointi. 59 s. 12 €.

N:o 61 **Susanna Nevalainen, Jouni Ponnikas & Verna Mustonen** (2007). Ennakointitieto pysyväksi osaksi suunnittelua ja päätöksentekoa – Pohjois-Karjalan Ennakko 2010 -hankkeen ulkoinen arviointi. 66 s. 10 €.

N:o 62 **Verna Mustonen, Sirpa Korhonen & Jouni Ponnikas** (2007). Kainuulaisten yritysten ja organisaatioiden mielikuvat sosiaalisesta yritystoiminnasta. 44 s. 8 €.

N:o 63 **Verna Mustonen, Raimo Kalliopuska & Jouni Ponnikas** (2007). Oulujärvi yhdistää ja erottaa – Elinkeinollisen osaamisen vahvistaminen Paltamossa ja Vaalassa. 49 s. 8 €.

N:o 64 **Sirpa Korhonen, Verna Mustonen & Jouni Ponnikas** (2007). Diakoniaopistot työelämäpalveluja kehittämässä -verkostohankkeen ulkoinen arviointi. 53 s. 8 €.

N:o 65 **Jouni Ponnikas, Susanna Nevalainen, Verna Mustonen, Sirpa Korhonen, Heikki Keränen & Arttu Vainio** (2008). Monipuolista kehittämistä maakunnan parhaaksi. Etelä-Karjalan tavoite 2 -ohjelman 2000–2006 loppuarviointi. 94 s. 14 €.

N:o 66 **Heikki Rytkölä** (2009). Kiertelevät ”venäläiset” talonpojat. Oulun lääninkanslian laukkukauppiaita koskevat passiluettelot vuosilta 1844–1847. 23 s. 5 €.

N:o 67 **Pentti Malinen & Toivo Muilu** (2009). Syrjäisen maaseudun kehittäminen -verkkokurssia tukeva opintomoniste. 60 s. 10 €.

N:o 68 **Pekka Kauppila** (2009). Sotkamon kunnan matkailutalous vuonna 2007. 29 s. 6 €.

N:o 69 **Verna Mustonen, Jouni Ponnikas, Keimo Sillanpää & Tommi Ålander (2009).** Osaamista ja yhteistyötä maakunnan parhaaksi: Varsinais-Suomen maakuntasuunnitelman 2025 ja maakuntaohjelman 2005–2008 arviointi. 117 s. 15 €.

N:o 70 **Verna Mustonen, Kalle Nieminen & Jouni Ponnikas** (2009). Selvitys kyläsuunnittelun vaikuttavuudesta Kehittämisyhdistys Kalakukko ry:n alueella. 83 s. 10 €.

N:o 71 **Verna Mustonen, Jouni Ponnikas & Sirpa Korhonen** (2010). Osaamisen vahvistamisella kohti tulevia haasteita – Valkeakoski Campuksen profiili ja alueellinen rooli. 71 s. 12 €.

N:o 72 **Esko Pääskylä** (2010). Työhyvinvoiva Kainuu -esiselvitys. 81 s. 13 €.

JULKAISUISTAMME LISÄÄ WWW-SIVUILLAMME OSOITTEESSA:
http://www.kajaaninyliopistokeskus.oulu.fi/julkaisut/lonnrot.htm

KYLÄPARLAMENTIT OSALLISTUMISEN JA SUORAN VAIKUTTAMISEN KANAVINA

Kyläparlamentti on asukkaiden, kunnan viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden välinen vuoropuhelun foorumi. Siitä käytetään monenlaisia muitakin nimityksiä eri puolilla maata. Kokemukset näiden yleensä varsin epävirallisten ryhmien toiminnasta ovat olleet pääsääntöisesti myönteisiä ja suositeltavaa olisikin perustaa sellaisia myös niihin kuntiin, joissa ko. toimintamuotoa ei vielä ole. Kajaanin yliopistokeskuksen Lönnrot-instituutissa selvitettiin, millaisia kokemuksia kyläparlamenteista on saatu ja mitä asioita olisi huomioitava sellaista perustettaessa. Tiedot tähän opaskirjamaiseen selvitystyöhön on kerätty haastatteluilla ja käyttämällä olemassa olevaa toimintaa koskevaa arkistotietoa.